

Maj 2002

Dansk Mongolsk Selskab

GER 4 I

13. årgang – maj 2002

ISSN 0905-9504

GER er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Gudrun Lefmann
Bulgan Njama

Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger.

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 300 eks.

GER udsendes af Østjyllands Postcenter. Henvendelse vedr. fejl og mangler til det lokale postkontor.

Dansk Mongolsk Selskab
har til formål

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Klaus Ferdinand
Anita Garbers
Rolf Gilberg
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama, Leif F. Petersen

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Selskabets adresser:

Formand: Rolf Gilberg
Etnografisk Samling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K
tel: 3347 3207
fax: 3347 3320
email: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretær: Lone Ross

Æblerosestien 4
3460 Birkerød
tel: 4581 3830
email: lone.ross@cool.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3729
fax: 3322 3726
email: jan-koed@inet.uni2.dk

Girokonto: 784-1582

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.
Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

I det flade landskab i Orkhon-dalen går livet sin vante gang efter 2 hårde vintre. Græsset er atter blevet grønt, men egnens nomader kunne godt bruge lidt mere regn her i juli 2001. Det unge nomadepar er efter eget udsagn tilfreds med tilværelsen - når blot naturen lader dem beholde deres dyr. Ved malketid føres føllet hen til hoppen for at sætte gang i mælkekirtlerne. JK

Indhold

Gennem Mongoliet	3
Tuborg Bar	4
Mongoliets ambassadør	5
Støtte til skoler på landet	6
Hvordan får man mest for pengene	10
Luftbårne jægere	12
Genopbygning af telegraflinien (V)	16
Lys til Hentiis mørke fortid	20
Tyrkisk kulturarv i Övörkhangai	21
Töv Aimag	22
Journalistik og Medier	25
Dokumentarfilm om den fri presse	26
Stalin på dansegulvet	27

Gennem Mongoliet

I slutningen af maj rejste et hold journalister og fotografer fra Morgenavisen Jyllands-Posten og Danmarks Radio med Den transsibiriske Jernbane fra Moskva til Beijing. Undervejs gjorde de ophold i Mongoliet. Det kom der en række læseværdige artikler ud af, dels på tryk, dels i elektronisk form på Internet www.jp.dk/explorer. Rejsen vil senere danne baggrund for to TV-udsendelser til efteråret. Med tilladelse fra Jyllands-Posten kan vi bringe et par af artiklerne i GER.

Bayanchanman – 22.05.02

I den halvkolde teatersal i Bayanchandman, en landsby, der er vokset op omkring et tidligere statskollektivbrug et par timers kørsel nordøst for Ulan Bator, er der 40 ældre mongoler, da vi mellem de slidte grønne klapstole leder efter en stol, som kan holde til en dansk sværvægter.

Inden mødet går i gang, er der imidlertid kommet et par hundrede mongoler, som har besluttet at bruge tre timer af deres søndag på et politisk møde med Oyun, lederen af oppositionen i Hural, Mongoliets parlament.

»Det hjælper på fremmødet, at jeg altid har en kunstner eller en teatertrup med, når jeg holder politiske møder. I dag er det den populære

komiker Galsantogtokh, der fortæller historier og spiller, når jeg er færdig«, fortæller Oyun.

»Naturligvis tager jeg kunstnere med, fordi jeg gerne vil have folk til at komme til møderne. Men jeg gør det også, fordi folk, der bor i landsbyer, kun meget sjældent har mulighed for at møde de populære kunstnere. Derfor er politiske møder her nok meget forskellige fra jeres i Danmark«, siger hun.

Oyun indleder mødet, som det kunne være sket i et dansk forsamlingshus. Hun sætter fingeren på de presserende problemer: arbejdsløsheden på omkring 30%, fattigdommen og den omfattende korruption. Hendes ideer til løsning af problemerne er en aktiv skattepolitik, ned-

skæring i statsadministrationen og flere penge til de lokale myndigheder samt en politik, der kan tiltrække flere udenlandske virksomheder til Mongoliet.

Det første spørgsmål kommer fra en ældre mand, Niamdorj: »Jeg har en datter, der studerer i Ulan Bator. På TV har jeg set, at studenterne hver bruger 4000 kr. på de fester, de holder ved eksamensafslutning. Så mange penge har jeg slet ikke. Og hvis jeg havde, ville jeg hellere investere dem i grøntsagsdyrkning end i en fest.«

Svære tider

Niamdorj har meget på hjerte: »Da tingene blev privatiseret i 1990, fik nomaderne deres dyr. Byboerne fik deres lejligheder, eller de betalte meget lidt for dem. Vi grøntsagsdyrkere fik ingenting, og vi skal betale leje af jorden, vi dyrker. Der er masser af problemer her, men vi ser aldrig om dem i TV, der kun viser karaoke og andet nonsens.« Mens han taler sig varm og flere kommer til, breder lugten sig af vådt får i lokalet. Det regner udenfor, og de fleste af mødedeltagerne kommer i deres traditionelle mongolske uldtøj, der er vådt af regnen.

Oyun svarer, at hun vil bede undervisningsministeren se på problemet, som har udviklet sig til, at selv børnehaver holder dyre fester, når børnene forlader børnehaven for at komme i skole: »Men det er ikke noget, politikerne har direkte indflydelse på. Det er lærerne og børn og unge, der har udviklet denne skik. Jeg håber imidlertid, ministeren kan overbevise dem om, at det har taget overhånd.«

En kvinde rejser sig og siger, at landbruget har behov for støtte: »Vi har ikke råd til udsæden. Hvis vi kunne låne til frø, kunne vi betale lånet tilbage til efteråret.« Den lokale repræsentant for landbrugsbanken supplerer: »Vi vil yde billige lån til planteproducenter, så vi kan få øget produktionen, hvis lånene bliver betalt tilbage til efteråret.« En anden kvinde klager over dårlig undervisning på de private universiteter, der er skudt op i Ulan Bator. En tredje beklager sig over beskæringen af pensionerne.«

Da komikeren går på scenen, forlader Oyun mødelokalet.

Folk mister tillid

»Da vi fik demokrati, var folk meget entusiastiske. Men folk mister tilliden, når kommunisterne lover støtte til landbruget, og der intet sker. Vi politikere skal lægge rammerne, hovedlinjerne. Vi skal ikke gå ned i detaljerne. Men det er vigtigt, at jeg kommer til møder som disse, så de lærer vores parti at kende. Vi er nu ved at samle oppositionen. Foreløbig er det parti, vi startede for tre år siden, Borgernes Vilje, netop blevet sluttet sammen med det republikanske parti, så vi nu hedder Borgernes Vilje-Republikanere. Vi håber, denne tendens fortsætter, så vi kan få stor tilslutning ved valget i 2004«, fortæller Oyun.

Oyun er et af blot fire oppositionsmedlemmer i Hural, Mongoliets parlament, hvor det tidligere kommunistparti sidder på 72 af de 76 pladser. Den meget skæve fordeling af pladserne skyldes, at Mongoliet har flertalsvalg i enkeltmandskredse, og at oppositionspartierne ved sidste valg ikke arbejdede sammen. Da de arbejdede sammen ved valget i 1976, fik de 74% af parlamentspladserne.

Uplettet politiker

Hvis der er en person i dagens Mongoliet, der kan samle oppositionen og genskabe mongolernes tillid til demokratiet som styreform, er det Oyun.

Hun er en af de ganske få mongolske politikere, der aldrig har været beskyldt for korruption, og som derfor respekteres af alle i landet for sin hæderlighed.

Hendes storebror Zorig gik på barrikaderne og var med til at få skabt flerpartisystemet i Mongoliet, da socialismen brød sammen i 1990. Han var minister i den demokratiske koalitions regering fra 1976, men blev myrdet i 1998. Mordet på Zorig er aldrig opklaret til trods for, at opklaringsprocenten for mord er meget høj i Mongoliet. Alle er imidlertid enige om, at det var et politisk mord, da en mand trængte ind i Zorigs lejlighed, bandt hans kone og barn og stak Zorig ned med flere knivstik.

Farvel til topstilling

Oyun, der er 38 år, havde da en topstilling i det amerikanske mineselskab Rio Tinto. Hun er uddannet geolog fra Prag og har senere forsvaret sin doktordisputats i Cambridge.

»Mordet på min bror fik mig til at træffe beslutningen om, at jeg ville arbejde for demokratiet i Mongoliet. Nogle anklagede mig for at udnytte min brors popularitet. Det er jeg naturligvis ked af, men alle kan se, jeg ikke skiftede spor på grund af pengene. Jeg tjente 22 gange mere hos mineselskabet, end jeg tjener nu som politiker. Jeg ser mig imidlertid ikke tilbage. Jeg er liberal demokrat, og for mig er målet at være med til at skabe et demokratisk Mongoliet med en økonomi, der gør, at vi ikke behøver leve af andre landes bistand.« ■

Tuborg Bar

Ulan Bator – 24.05.02

Mongoliets hovedstad Ulan Bator er en mærkelig by. Ikke utiltalende, absolut ikke, bare mærkelig.

Dele af byen fører tankerne mod Sovjetunionen, med bombastiske regeringspalæer, grå betonkomplekser og rustende gyngestativer i små parker. Andre dele signalerer Asien – køer, der i ro og mag vader over tæt trafikerede gader, og kvinder, der med ansigtsmasker som beskyttelse mod trafikosen står langs gaderne og agerer levende telefonbøkske med hver sin antenneudrustede telefon i hånden.

Visse forstæder minder lidt om Grønland, med små træhuse og bjerge i baggrunden. Men blandt husene ligger tusinder af mongolske nomadetelte, gerer, spredt ud.

På den baggrund burde vi næppe have ladet os overraske over, at byen også har en officiel Tuborg Bar. Den blev åbnet i 1997-98 af en ung bankmand ved navn Bathuu og hans mor Byambaa. Bathuu studerede i Southampton og stødte dér på den danske øl, som, mente han, både smagte godt og havde et velklingende navn.

Da han kom tilbage til Ulan Bator, ville han åbne en bar og fik tilladelse til at bruge Tuborgs navn.

»Heineken Bar lyder ikke af noget særligt. Men Tuborg Bar klinger fint, i hvert fald i Mongoliet«, fortæller han.

Baren har et stort køleskab og en køletønde fyldt med Tuborg dåseøl. På væggene hænger ikke mindre end tre indrammede portrætter af den danske kongefamilie. Dertil to Maersk Sealand-plakater, et Danmarkskort, en Carlsberg-reklame (jaja) og et Tuborg-diplom.

Også indrammet er en side med »fakta om Danmark«, som på engelsk bl.a. fortæller, at vi holder

Explorerholdets tolk, Naran, på Tuborg bar i Ulan Bator.

Grundlovsdag 5. juni, og at vi er glade for smørrebrød og fisk. Lidt mere overraskende er et afsnit, der afslører et specielt nyere fænomen i det kulinariske Danmark ved navn

»ansætning«. Det består af overdådige kød- og fiskeretter og nydes sammen med familie og venner, hvilket afstedkommer »megen snak, latter og ihukommelse«.

Det Transsibiriske Explorerhold kender ikke til fænomenet, men vi har selvfølgelig også været væk hjemmefra et stykke tid. Tuborg Bars eget menukort er beskedent – kylling, pølse og pizza. Både kyllingerne og pølserne er denne aften udsolgt, så Vester og Heine køber to skiver pizza. Vi ville gerne have haft lidt mere, men nu er der udsolgt. Til gengæld får vi en dåse Pringles chips, elegant serveret på et fad.

Toilettet går for at være Ulan Bators reneste, men da Vester prøver at

gå derud, er døren låst. En servitrice tror, at døren er gået i baglås og åbner med en nøgle – blot for rødmende at smække den i igen efter at have set to (fuldt påklædte) mænd derude. Først en halv time senere vover Vester sig til toilettet igen. Nu er der fri bane. ■

Tekst: **Erling Vester Jacobsen**
Thomas Heine
 Foto: **Jacob Ehrbahn**

Mongoliets ambassadør

Mongoliets nye ambassadør er Hendes Excellence Sodov Onon, født 12. juli 1952, vanddragens år, i Ulaanbaatar. Hun har en eksamen (*master of art*) i kunsthistorie fra Moskva Stats Pædagogiske Institut for Udenlandske Sprog. Desuden har hun en eksamen (*master of science*) i NGO-management fra *London School of Economics and Political Science*. Hun er gift og har 3 døtre.

Fru Onon blev medlem i 1974 af det socialistiske styre i Mongoliet.

- 1974-1992 arbejdede Onon som embedsmand i departementet for international samarbejde for Komiteen for Arbejde og Social Sikkerhed.
- 1992-1995 var Onon chef for departementet for internationalt samarbejde for Ministeriet for Befolknings Politik og Arbejde.
- 1995-2001 var Onon direktør for Det nationale Fattig-

doms-lindringsprogram. Dette kontor arbejdede tæt sammen med forskellige nationale og internationale NGO'er.

Fru Onon har en stærk tro på, at NGO'er udgør en værdifuld hjælp til samfundets udsatte grupper for at hjælpe dem med at forbedre deres levestandard. Et godt eksempel på sådanne programmer, fortæller fru Onon, er Dansk Mongolsk Selskabs projekt for udsatte familier, gadebørn og uddannelse.

I årenes løb har fru Onon repræsenteret Mongoliets regering ved utallige møder og konferencer planlagt og ledet af mange forskellige internationale organisationer som fx Verdensbanken, ADB, UNDP, ILO, ECOSOC, ESCAP og UNICEF.

Her i 2002 er fru Onon udnævnt til Mongoliets ambassadør til Belgien, Holland, Danmark og Luxemburg samt permanent repræsentant for Mongoliet til EU og til OPCW.

Tirsdag den 14. maj 2002 præsenterede ambassadør Onon sine papirer for Dronning Margrethe.

Det foregik i Fredensborg. Ved en efterfølgende middag med Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse udtrykte ambassadøren sin største anerkendelse af Dansk Mongolsk Selskab for dets arbejde med at bringe danskerne en forståelse af Mongoliet, dets folk og kultur, og for at hjælpe de svageste mongoler i Mongoliet. Fru Onon påskønnede DMS' energiske indsats for at styrke båndene og venskabet, mellem Danmark og Mongoliet.

Besøget i København var alt for kort. Ambassadør Onon udtrykte ønske om snart at komme igen og få tid til at se mere af landet og at lære de mongolske samlinger at kende, som befinder sig på Det Kongelige Bibliotek og Nationalmuseet. Vi håber selvfølgelig, at det kan kombineres med et af selskabets medlemsmøder. -red

Embassy of Mongolia
 Avenue Besme 18
 B-1190 Forest Bruxelles, Belgium
 tel 0032 2 3446974
 fax 0032 2 3443215
 brussels.mn.embassy@chello.be

Støtte til skoler på landet

Danmarks Pædagogiske Universitet står bag et udviklingsprojekt i Mongoliet med store perspektiver for den uddannelsesmæssige og sociale udvikling i landområderne. Projektet gennemføres i samarbejde med Dansk Mongolsk Selskab, som muliggør finansieringen qua sin status som NGO, dvs. regeringsuafhængig organisation. Den danske projektleder, Johnny Baltzersen, gør status.

Projektet »Støtte til skoler på landet« startede formelt i april 2000 og løber til udgangen af august 2003. Projektet gennemføres i samarbejde mellem på dansk side Dansk Mongolsk Selskab og Danmarks Lærerhøjskole samt på mongolsk side Mongolsk Forening for Skoleudvikling (*Mongolian Association for Primary and Secondary School Development*) og Institut for Skoleudvikling (*School for Educational Development*). Danida yder bistand fra NGO-bevillingen med et samlet beløb på ca. 10 mio. kr.

Projektet er en forlængelse og udvidelse af Danidas bilaterale støtte til den mongolske skolesektor i perioden 1992-1999 og fokuserer, som titlen angiver, støtte til udvikling af skoler på landet. Der indgår i alt 40 skoler i projektet, heraf 26 8-års skoler placeret i sumer og 14 4-års skoler placeret i bager. Skolerne er fordelt på samtlige aimager i Mongoliet [vedr. Mongoliets administrative inddeling, se s. 22].

Indsatsområder

Projektet omfatter fire hovedtyper af bistand: (i) *investeringer*, dvs. anskaffelse af forskelligt udstyr og materiel til skolerne, f.eks. tavler, computere, båndoptagere, TV og

video med satellit-paraboler, benzin-generatorer til produktion af el, bøger til skolebiblioteker, kridt mv.; (ii) *udvikling af læringsmiljø*, dvs. udvikling og produktion af undervisningsmaterialer og efteruddannelse af lærere; (iii) *skole-hjem/skole-lokalsamfund-samarbejde* med særlig vægt på udvikling af skolen som lokalt kulturcenter samt støtte til skolebestyrelses arbejde samt (iv) *støtte til børn fra fattige familier* i form af bidrag til anskaffelse af bøger, blyanter, notesbøger, vintertøj samt særlige støtteforanstaltninger til børn, der er droppet ud af skolen.

Projektstatus og planer

Der ydes en imponerende indsats af den mongolske projektledelse og skolernes ledere, lærere, lokale myndigheder og lokalsamfundenes medlemmer. På stort set alle områder skrider projektet planmæssigt frem.

De mest markante resultater er indtil videre, at skole/lokalsamfund-samarbejdet udvikler sig dynamisk med markant stigning i forældres og lokale myndigheders aktive deltagelse i skoleudvikling, herunder vedligeholdelsesarbejder og andre projekter til fælles gavn.

Ifølge skolernes rapporter er der stort set ikke længere børn i den skolepligtige alder, som ikke er i skole.

Kulturcenter-faciliteterne udnyttes i stort omfang af lokalsamfundenes medlemmer. Som følge af de samlede projektaktiviteter melder skoleledere generelt, at lærerne er blevet betydelig motiverede og der fremstilles et stigende antal undervisningsmaterialer lokalt. Én af projektskolerne blev kåret til Mongoliets bedste skole i 2001.

Endelig melder flere af skolerne, at projektet betyder, at flere bliver og flytter til lokalsamfundene. Dog mangler vi konkrete tal på denne udvikling, men dette vil blive kortlagt i den kommende periode.

Generelt nyder projektet stor anerkendelse ikke kun fra de deltagende skoler og lokalsamfund, men også fra det mongolske undervisningsministerium og andre donorer inden for uddannelsessektoren, der gerne vil trække på erfaringer og ideer fra projektet. Der er således tæt kontakt mellem projektet og *Verdensbanken*, *Asian Development Bank* og *Soros Foundation/Open Society*.

I det følgende bringes en kortfattet projektstatus samt en præsentation af planer frem til august 2002,

hvor der holdes midtvejsseminar i Ulaanbaatar med deltagelse fra samtlige skoler og lokalsamfund.

Investeringer

Alle skoler har fået leveret tavler, båndoptagere og TV/video med satellit-parabol. Skoler uden fast strømforsyning har modtaget generatorer. Hundrevis af bøger er leveret til skolernes biblioteker.

Skolerne har modtaget nye geografiske vægkort, volleyballde og basketbolde og kulturcenter-faciliteterne udfolder sig også med *keyboards* leveret af projektet. Der spilles hyppigt op til »bal i forsamlingshuset«.

Oprindeligt var det planlagt at levere overhead-projektorer til skolerne, men der er nu et meget stærkt ønske om at modtage computere og printere i stedet; et ønske, som under fælles drøftelser mellem den danske og mongolske projektkoordinator i februar er imødekommet. Med computere får skolerne dels mulighed for at snuse til mulighederne i denne teknologi, men langt vigtigere er nok, at computere og printere udvider lærernes muligheder for at fremstille lokale undervisningsmaterialer.

Endnu ca. 100 tavler indkøbes og fordeles i løbet af foråret 2002. Resten af skolebiblioteksbudgettet anvendes også i det kommende forår og det er blevet muligt at om dirigere ressourcer til indkøb af højtalere til *keyboards*, så også bal-folkene bagest i salen kan høre musikken. Produktion og levering bordtennisborde er under overvejelse. Endelig leveres en enkelt generator og to TV/video-sæt til skoler, der ikke fik i første ombæring.

Udvikling af læringsmiljø og efteruddannelse af lærere

Tusindvis af stykker kridt er fordelt. Der er hidtil produceret 8 sæt undervisningsmaterialer bestående af trykte materialer, suppleret med vi-

deo og lydbånd. Samtlige skoler har haft besøg af *teams* fra projektgruppen i Ulaanbaatar og der er gennemført efteruddannelse på skoleniveau og gennem afholdelse af regionale seminarer. 13 uuddannede lærere fra 12 projektskoler har påbegyndt uddannelsen på et specialdesignet uddannelsesforløb ved *Ulaanbaatar Teacher Training College*. Uddannelserne afsluttes helt i 2004.

For 2002 er der planlagt 6 sæt undervisningsmaterialer med supplerende video og lydbånd. Endnu nogle tusinde stykker kridt leveres til skolerne.

I marts etableres 5 efteruddannelsesteams, der gennem 2002 besøger samtlige skoler og gennemfører efteruddannelse af lærere på baggrund af de oven for nævnte sæt undervisningsmaterialer. Regionale seminarer med deltagelse fra alle skoler og lokalsamfund gennemføres i august forud for det fælles midtvejsseminar. De 5 *teams* forestår efteruddannelse mv. ved de regionale seminarer.

Skolernes ledere har ønsket særlig leder-efteruddannelse, som gennemføres i sommeren 2002. I forbindelse med levering af computere arrangeres efteruddannelse i brug af EDB også i sommeren 2002.

Skole-hjem samarbejde

På dette område er der endnu ikke sket noget. Hovedtanken var at yde støtte til effektivt arbejde i nye demokratisk valgte skolebestyrelser. Imidlertid er den påtænkte revision af skolelovgivningen udsat til en gang i foråret 2002. Når lovrevisjonen er på plads, tages der fat på tilrettelæggelse af kursusvirksomhed for bestyrelsesmedlemmer og udarbejdelse af vejledninger og håndbog. En arbejdsgruppe går i gang med det forberedende arbejde fra marts.

Vedligeholdelsesarbejder

På nuværende tidspunkt har 27 skoler modtaget støtte til vedligeholdelsesprojekter, der gennemføres efter et »udgiftsdelingsprincip« med lokalsamfundene og lokale myndigheder. Der er repareret tage, vinduer, døre, gulve, skolemøbler og varmeinstallationer. Den mongolske projektledelse har ydet en kolossal indsats med indkøb af byggematerialer direkte fra leverandører i Ereen på den mongolsk-kinesiske grænse og derved sparet i nogle tilfælde næsten 50% sammenholdt med priserne i Ulaanbaatar.

De resterende 13 skoler har indleveret projektforslag til vedligeholdelsesarbejder i 2002. Disse forslag gennemgås, justeres og godkendes til gennemførelse maj-september 2002. Det forventes, at omkostningseffektiviteten i denne del af projektet fører til, at en række skoler kan gennemføre endnu en runde forbedringsarbejder i 2003.

Støtte til børn fra fattige familier

Næsten 900 børn fra fattige familier har fået vintertøj. Igen via en imponerende aktion fra den mongolske projektledelse, der indsamlede alle oplysninger om størrelser mv. og indkøbte frakker, bukser, huer, halstørklæder mv. i Ulaanbaatar og fordelte det hele i samarbejde med skolernes ledelse, lærere og de lokale myndigheder. Som tidligere nævnt førte denne aktion til, at stort set alle børn, som man frygtede ville droppe ud af skolen i vintermånederne, forblev i skolen.

Den nye mongolske regering, der kom til i juli 2000 har i perioden 2000-2001 og 2001-2002 sikret gratis skolebøger, notesbøger mv. til børn fra fattige familier. Derfor har det ikke været nødvendigt for projektet at foretage sig noget på dette område. Det er imidlertid uklart, om regeringen også yder

denne støtte for 2002-2003. Hvis ikke, så træder projektet til med fornøden støtte.

Selv om »operation vintertøj« var en stor succes, så har skolerne og projektledelsen meget opmuntrende peget på, at det ville være bedre at udnytte resten af ressourcerne (ca. 7.000 dollars) til at støtte mere langsigtede projekter, som kunne generere løbende indtægter til skolerne, som dermed kan støtte børn fra fattige familier også fremover. Med en ekstra bevilling fra Danmarks Lærerhøjskole på 2.000 dollars og private bidrag på 1.000 dollars er der nu i alt næsten 10.000 dollars til rådighed til sådanne projekter. Skolerne og lokalsamfundene har indsendt forslag, der rækker fra etablering af drivhuse med grøntsagsproduktion, værksted til reparation og fremstilling af skole-

møbler, systuer til skoleuniformer, indkøb af dyr til støtte for skolernes kostafdeling og indkøb af cashmereuld-geder. I et par af områderne er der kridtforekomster og kridtprøver er pt. til laboratorie-undersøgelse på Videnskabernes Akademi i Ulaanbaatar. Falder undersøgelserne positivt ud (også med vurdering af miljø- og sundhedsspørgsmål), så kan disse lokalsamfund få simpelt udstyr til fremstilling af skolekridt, der så kan sælges overalt i Mongoliet. De mange projektforslag er til grundig vurdering i foråret 2002 – de første støttebevillinger forventes på plads i april.

Der er i budgettet afsat ganske store midler (ca. 600.000 kr.) til særlige aktiviteter for børn og unge, der er droppet ud af skolen. Da projektets øvrige aktiviteter samt ekstraordinære indsatser fra lærere og

skoleledere har ført til, at stort set alle børn i skolealderen faktisk også går i skole, undersøges nu behovet for særlige aktiviteter for den gruppe af børn og unge, der har forladt skolen for flere år siden og som derfor har en alder, hvor det ikke er særlig spændende at sætte sig på skolebænken sammen med børn, der er betydeligt yngre. Behovet for særlige indsatser over for disse børn og unge gennemføres i samarbejde med skoler og lokale myndigheder samt med skolemyndigheder på aimag-niveau. Er behovet tilstrækkeligt stort planlægges en række sommerkurser for denne gruppe børn og unge i 2002 og 2003.

Afsluttende bemærkninger

Projektet gennemføres, som allerede nævnt, stort set i overensstem-

Det er mit fjernsyn – og mit keyboard!

Fjernsyn og video suppleret med satellit-parabol samt en hel del bøger indgår som fast inventar i de kulturcentre, som er oprettet på de 40 skoler i projektet »Støtte til skoler på landet« i Mongoliet. Meningen med kulturcentrene er dobbelt. For det første skal de være ramme om mere og bedre samarbejde mellem skole og hjem/skole og lokalsamfund. Med TV-stue og mulighed for at se videofilm og låne bøger på skolen er der andet end forældremøder, der kan gøre lokalsamfundet interesseret i skolen.

For det andet har mange i de små og ofte ret isolerede landsbyer på landet ikke råd til selv at anskaffe sig TV. TV er vigtigere end nogensinde i Mongoliet. Det er her, der er nyheder, debatter og underholdning. Og TV er dermed broen til verden udenfor og til i det mindste at fastholde en fornemmelse af at høre til resten af Mongoliet også.

Fra alle skolerne meldes om, at kulturcentrene benyttes flittigt. Der arrangeres møder mellem lærere og forældre. Bøger lånes eller læses på stedet. TV-nyhederne studeres indgående og hyppigt. Enkelte

steder så ofte, at skolelederen, der har ansvaret for udstyret og kulturcentret, synes at arbejdsdagen kan blive lige lovlig lang. Men der er ikke noget at gøre. På en projektskole i Övörkhangai fortæller skolelederen, at forældre eller andre fra landsbyen møder op næsten hver aften og kræver adgang til fjernsynet. Hvis skolelederen protesterer, fordi han også har andet at lave, får han den besked, at »det er mit fjernsyn, så du skal bare lukke op«. Det er åbenbart lykkedes over al forventning, at få lokalsamfundet til at føle ejerskab over skolen og det lokale kulturcenter.

Den samme ejerfornemmelse kommer til udtryk i weekenden, når folk synes, der skal gang i dansen i kulturcentret. Alle skoler, der havde behov, har fået leveret et *keyboard*. Der er altid én eller flere, der spiller ganske fremragende. Og det er mange steder så sandelig også noget, der bliver godt udnyttet. Skolelederen synes, at på hver fredag-lørdag-søndag måske er lige i overkanten. For det er også ham, der har ansvaret for *keyboardet*. Og han overvejer, hvordan der kan blive plads til opstaldning af op til 100 heste lørdag aften uden for skolen.

Ejerfornemmelsen slår dog ikke over i ren kræve-mentalitet. Godt nok kræves der adgang til kulturcentret, men evt. problemer med benzin til elgeneratoren kan altid overvindes. Der er altid en eller anden,

Skolestue i Khövsgöl aimag, sommer 1999.

der har en vodka-flaske med – fyldt med benzin. Og hvis ikke, er der som regel en motorcyklejer, der er klar til at lade tanken tappe for en halv times TV eller musik fra *keyboardet*; hvilket nu ikke er helt uden problemer, for mongolske motorcykler kan køre på næsten en hvilken som helst kvalitet benzin. Den går ikke med Honda-generatoren og det hænder, at filtre mv. må renses efter en omgang »solid« totaktsbenzin.

Selvom benyttelse af fjernsyn og *keyboard* ikke er lige intens på alle projektskolars kulturcentre, så lyder det samstemmende fra alle skoler, at kulturcentrene betyder utrolig meget for det sociale liv i landsbyerne og for en positiv udvikling i skole/lokalsamfund-samarbejdet. Det er ikke kun de faste programmer, der sluges med stor opmærksomhed. Der er næsten altid en eller anden, der har fået fat i en ny video-film og så er der grund til at mødes igen.

I projektet er der oprindelig afsat penge til fem avisabonnementer og fem tidsskriftsabonnementer til hvert kulturcenter. Tidligere blev aviser og tidsskrifter leveret via kollektiv- og statsbrugene, der også stod for andre former for oplysningsvirksomhed og forskellige kulturelle aktiviteter. Med disse organisationers kollaps i begyndelsen af 1990'erne blev mange mennesker på landet afskåret fra daglig

adgang til aviser, bøger og meget andet. Samtidig har bymenneskene oplevet en eksplosion i udbuddet af informationer og kulturelle aktiviteter. I det lys skal kulturcentrene på projektskolerne også ses som et beskedent bidrag til at udjævne det stigende svælg mellem by og land i Mongoliet.

Det er imidlertid ikke blevet til aviser på projektets regning. En anden organisation, *Soros Foundation/Open Society* – leverer aviser. Derfor kan vi bruge pengene på noget andet. Og hvad det skal være, er skolerne ikke i tvivl om. En samling af klassisk mongolsk og international litteratur er netop under genudgivelse i Mongoliet. I alt er der planlagt 300 bind og de første 80 bind er ved at forlade trykkeriet. Avispenge konverteres til litteratur og i løbet foråret 2002 vil alle 40 projektskolars lærere, elever, forældre og andre i lokalsamfundet have adgang til et væld af romaner, digte og noveller. Samtidig begynder tidsskrifterne at ankomme. Det har taget tid – for lang tid – at finde ud af, hvilke tidsskrifter lokalsamfundene ønsker at abonnere på. Ofte ved de ikke, hvad udbuddet er og det kræver et større oplysningsarbejde fra projektledelsens side. Men det skulle alt sammen være på plads inden sommer. ■

Johnny Baltzersen

melse med planerne, dog med en række justeringer begrundet i ændrede behov og forhold i projektskolerne og i lokalsamfundene. Især giver den høje omkostningsbevidsthed hos den mongolske projektledelse, herunder effektive udgiftsdelingsprincipper og -mekanismer mulighed for justering af budgetlinier og dermed tilpasning af projektet til nye behov og muligheder.

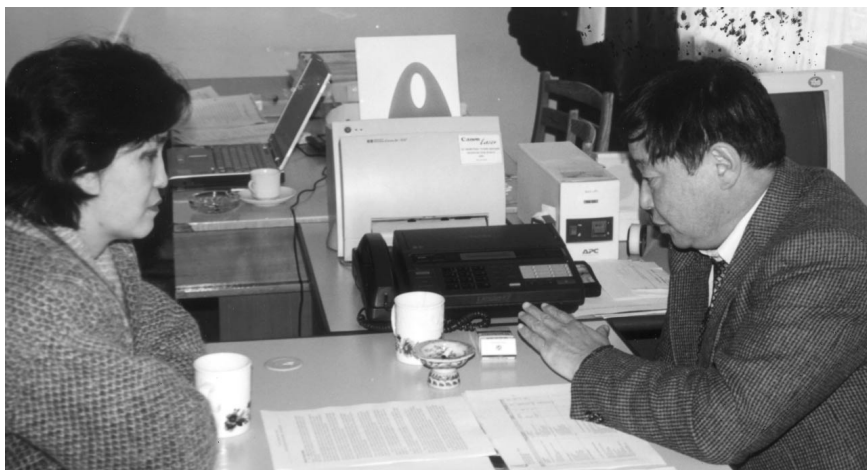
Selvom der pt. er brugt under halvdelen af den samlede bevilling forventes det, at alle projektets hovedaktiviteter og planlagte målsætninger er opfyldt ved projektets afslutning i august 2003. I den mellemliggende periode gennemføres 5-6 besøg fra dansk side, hvilket støtter løbende justering af projektets gennemførelse. I den oprindelige ansøgning til Danida er det forudset, at projektet forlænges og evt. udvides fra 2003. Forberedelser til forlængelse/udvidelse påbegyndes i 2002 med henblik på fremsendelse af ny projektansøgning i foråret 2003. ■

Tekst: Johnny Baltzersen

Foto: Familie på Farten

Danmarks Lærerhøjskole blev i juli 2000 sammenlagt med *Danmarks Pædagoghøjskole* og *Danmarks Pædagogiske Institut* til *Danmarks Pædagogiske Universitet* (DPU). I forbindelse med oprettelsen af DPU blev den tidligere Lærerhøjskoles aktiviteter inden for skoleudvikling og efteruddannelse udlagt til såkaldte *Centre for Videregående Uddannelser*. DPU skal primært beskæftige sig med længerevarende videregående uddannelser og forskning.

På denne baggrund besluttede den enhed ved DLH og siden hen DPU, der har forestået det tidligere Danida-projekt i Mongoliet 1992-1999, og som er den egentlige samarbejdspartner til Dansk Mongolsk Selskab på »Støtte til skoler på landet«-projektet, at overføre projektet til CVU København-Nordsjælland pr. 1.1.2002. Her videreføres arbejdet efter aftale med DPU og CVU og efter orientering af Danida under *Copenhagen International Centre for Educational Development* (CICED).

Altanzul

Jadamba

Hvordan man får mest for pengene – på mongolsk

En rundtur til byens byggemarkeder. Et par nyttige oplysninger. En mand med en togbillet til den mongolsk-kinesiske grænse. En indkøbsliste, en pose penge og en mobiltelefon. Sådan sparer man penge i Mongoliet, når skolebygninger og klasseværelser skal sættes i stand.

Projektet »Støtte til skoler på landet« i Mongoliet giver blandt andet økonomisk bistand til udbedring af skolebygninger og klasseværelser. De 40 skoler i projektet har alle fået til opgave at udarbejde forslag til, hvordan bygninger og klasseværelser kan forbedres. Forudsætningen for støtte fra projektet er, at skole og lokalsamfund selv stiller med nogle bidrag. Det kan være i form af arbejdskraft eller byggematerialer, som kan skaffes lokalt. Hver skole kan få projektstøtte for op til 3 mio. tugrik. Det kræver dog, at man lokalt stiller med egne ressourcer, der løber op i 750.000 tugrik. Som princip ydes der støtte i forholdet 1:4 (lokalt:projekt).

I første runde fik 23 skoler godkendt forslag til reparationsarbejder. Et sted skulle varmeovnen repareres og udskiftes, så elever og

lærere kan holde ud at være i klassen om vinteren. Et andet sted var alle vinduerne efterhånden slået itu og måtte udskiftes. Andre projekter handlede om reparation af tage, maling af vægge og gulve, reparation af borde og stole, udskiftning af døre. Et enkelt sted skulle gymnastiksalen shines op. Med 23 projekter blev listen over forskellige byggematerialer lang. Mange materialer kan ikke fås lokalt og ikke en gang i det nærliggende aimag-center. Og hvis de kan fås, er prisen ofte ret høj.

Projektledelsen i Ulaanbaatar gik i gang med at undersøge priser på hovedstadens forskellige byggemarkeder. Vores mongolske projektledelse er beskedne folk og der tales ikke højt om særlige bedrifter. Måske fordi de for en mongol ikke er noget særligt og kun fremstår sådan for en forkælet dansker, der kan gribe telefonen eller tænde for computeren og få hvad som helst leveret til døren.

»Vi besøgte mange byggemarkeder og hver gang syntes vi, at priserne var alt for høje«, fortæller Jadamba, projektets mongolske koordinator. »De fleste materialer er

kinesiske. Vi fandt ud af, hvordan materialerne kommer til Ulaanbaatar og hvad der sker med priserne undervejs. Sagerne hentes i Ereen på den mongolsk-kinesiske grænse og Monhkbayar (projektets chauffør og alt-mulig-mand) fik til opgave at finde ud af, hvordan man køber ind, hvad priserne er og hvordan varerne kommer til Ulaanbaatar.«

Efter en 2-3 ugers undersøgelser var Monhkbayar parat til at tage af sted. Udstyret med indkøbsliste, en

Monhkbayar

pose penge og mobiltelefon gik turen til Ereen.

Mobiltelefoni *boomer* i Ulaanbaatar, men kan stort set kun bruges inden for bygrænsen. Resten af Mongoliet er indtil videre afskåret fra denne teknologi. Så hvorfor en mobiltelefon med til Ereen? Svaret findes i den simple erfaring, at hvor der er penge at tjene, dér findes også de nyeste og mest effektive måder at kommunikere på.

»Man kan bruge mobiltelefonen i Ereen til at komme i kontakt med Ulaanbaatar. Så når jeg gik rundt i byen og fandt materialer og sammenlignede priser og kvalitet, så kunne jeg ringe til Jadamba og aftale, om vi skulle købe eller ej og til hvilken pris«, forklarer Monhkbayar. Ereen ligger 18 timers togtrejse syd for Ulaanbaatar. »Her findes næsten alt«, fortæller Monhkbayar, »møbler, byggematerialer, tøj osv.

osv. Byen er fyldt med forretninger og åbne markeder og jeg besøgte vel i alt 8-10 handlende for at sammenligne priser og kvalitet. Man skal se sig godt for, for alt er ikke af god kvalitet. Det var især vanskeligt med de tre store varmekedler, som vi skulle købe til skolerne.«

Som GER's læsere vil vide, er det hundekoldt i Mongoliet mange måneder om året. De fleste skoler bruger op til 70% af budgettet til varmeudgifter. Mange steder på landet er skolernes varmesystem helt udtjent og det er uhyre vanskeligt at holde varmen i klasseværelserne. Temperaturer ned til 10-12 grader indendørs er ikke usædvanligt, når den mongolske vinter uden for skolens vægge rammer minus 30-40 grader. Tre skoler havde derfor valgt at bruge projektstøtten til at udskifte varmesystemet og projektledelsen havde sammen med skolerne lavet et grundigt forarbejde. Nøjagtige tegninger og detaljerede forklaringer på, hvordan kedlerne skulle se ud skulle sikre, at kedlerne var af den rigtige kvalitet.

»Jeg var i Ereen i to omgange. I alt købte vi ca. 50 ton byggematerialer. Det fyldte fem højt læssede store lastbiler, som jeg også hyrede på stedet. Efter jeg havde fundet materialerne, aftalt priser og fået det godkendt af Jadamba hyrede jeg to kinesere til at hjælpe med at læsse lastbilerne. Kineserne er villig og billig arbejdskraft. Første gang kørte vi rundt i 3 dage til forretningerne, som jeg havde lavet aftaler med og de to kinesere og jeg læssede det hele på lastvognene. Jeg betalte selvfølgelig ikke for noget, før alt var på lastbilerne og i orden. Lastbilerne kørte vi så til godsbanen på den mongolske side af grænsen og her blev det hele lastet på togvogne til Ulaanbaatar.« Monhkbayar fortæller med store grin undervejs om arbejdet og oplevelserne i Ereen.

Tilbage i Ulaanbaatar gik anden og tredje fase af den store operation

i gang. Materialerne skulle hentes på godsbanegården; lastbiler og mongolske hjælpere hyres og det hele køres til instituttet tæt ved en af Tuul-flodens forgreninger i midten af byen, hvor projektledelsen har kontor. Monhkbayars garage blev forvandlet til byggemarked og Altanzul (projektets sekretær) og Monhkbayar gik i gang med det krævende arbejde at fordele materialerne til skolerne, der er spredt ud over hele Mongoliet.

»Jeg lavede lister med materialer, kvantitet og priser til hver enkelt skole og så gjaldt det om at få aftaler om, hvornår og hvordan skolerne kunne afhente dét, de havde bestilt«, fortæller Altanzul. »Det er jo ikke bare sådan at sende materialerne. Der er ikke faste lastbil-leverancer, så der skulle laves aftaler for hver enkelt skole. Nogle arrangerede afhentning, når nogen fra landsbyen alligevel var i Ulaanbaatar, andre kom hertil og ordnede det med lastbiler, som skulle i samme retning. Alle fik Monhkbayars og mit mobiltelefonnummer og det skete flere gange, at vi måtte åbne garagen sent om aftenen eller i weekenden for at skolerne kunne få deres materialer.«

Hele operationen »byggematerialer« tog fra maj til september 2001. Resultatet er indtil videre, at 27 skoler har gennemført vedligeholdelsesarbejder. Monhkbayars pengepose på turen til Ereen indeholdt ca. 23 mio. tugrik. Var materialerne blevet indkøbt i Ulaanbaatar skulle projektet have punget ud med mindst 30 mio. De resterende 13 skoler i projektet har nu sendt forslag til forbedringsarbejder, der skal udføres i 2002. Så snart går turen igen til Ereen. Og når alle fyrre skoler har været første runde vedligeholdelsesarbejder igennem, så er der såmænd penge til overs og nok en runde kan gennemføres i 2003.

■
Johnny Baltzersen

Luftbårne jægere

I Mongoliets vestligste provins, Bayan-Ölgii aimag, lever ca. 100.000 etniske kasakher med egen religion, sprog og kultur. Jagten med ørne er et ældgammelt kulturtræk, som endnu holdes i hævd i de små bysamfund.

På en fjern klippetop, højet hævet over en snedækket dal i Bayan-Ölgii, sidder tre jægere musestille og spejder hen over en skråning efter bytte. Der er intet tegn på liv, kun et goldt månelandskab.

Den ene skubber til en sten. En opskræmt stepperæv lyser op i det gyldne skær fra sollyset, idet den springer op fra sit skjul under en klippeblok. Jægerens råb gjalder, og de frigør deres våben. Ikke geværer, men 7 kg tunge kongeørne. Ørnenes læderhætter fjernes med et snuptag, og snart tager de afsæt fra deres behandskede hånd og løfter sig op mod himlen.

De lægger sig i en lige linje mod deres bytte – vingerne slår et par gange og strækkes så ud i et samlet vingespand på 4 meter. I sin dødsangst paralyseres ræven. Den ene ørn – foran med nogle få centimeter – spiler sine vældige kløer ud. Ræven bliver elegant taget op fra jorden og løftet 30 m i vejret under den azurblå himmel.

»Min far lærte mig at jage med ørn«, sagde Kadal, den kasakhiske jæger, hvis rovfugl det var, der havde snuppet ræven. »Det er også grunden til, at jeg lærer min søn at jage, så at traditionen kan fortsætte.«

Spørger man en ørnejæger, hvorfor han bliver ved med at drive denne »primitive« form for jagt, vil det

være svaret, man får. De gør det ikke for pengenes skyld eller for mad og klæder. Bayan-Ölgiis kasakher kan forsyne sig selv ved hjælp af andre former for jagt eller husdyropdræt. Men de kan ikke leve uden deres ørne; denne sport handler om kærlighed.

Kasakher og andre centralasiatiske folkeslag har anvendt ørne til jagt i tusinder af år, men traditionen døde ud i 1900-tallet, da Sovjetunionen opslugte Centralasien og afviklede dens kultur. Steppens store ørnejægere blev forvandlet til hvedebønder, fabriksarbejdere og kommissærer.

I Mongoliet satte regeringen grænser for jagt og afskar adgangen til jagtområderne. Selv ørnejægerne skulle have tilladelser, og det som de fangede blev konfiskeret i socialismens navn. Hvis den månedlige kvote for ræveskind ikke var nået, blev tilladelsen inddraget. Også de sociale forandringer afholdt børnene fra at lære sporten. Ungdommen tog til byen for at uddanne sig, og mange blev sendt til byområderne for at komme i arbejde.

Situationen har ændret sig efter 1990, da Mongoliet opgav kommunismen til fordel for kapitalismen. Det nye system har tilladt jægerne at fange og sælge så mange dyr, som de kan. Og fordi det økonomiske sammenbrud har holdt mange børn

hjemme, har de haft mere tid til at lære de gamle skikke som fx ørnejagten.

Medvirkende til denne udvikling har været demokratiets større frihedsrettigheder. Kasakher kan nu studere deres egen historie. Forrige oktober [2000] blev der for første gang afholdt en kasakhisk kulturdag – komplet med traditionelle lege, sange og konkurrence i ørnejagt.

Træning af ørne

I sommerperioden kommer ørnene ikke ud, men bliver fedet op med 2 kg kød om dagen. Kasakherne jager ikke om sommeren. Ørnene skifter fjer, dyrenes skind er tyndhårede og ikke værd at gå efter. Og uden sne er det vanskeligt at opspore byttet. Under alle omstændigheder er der kun lidt tid til fritidsforøjelser om sommeren. Nomaderne bruger megen tid på at bringe dyrene på græs eller flytte dem til nye græsgange.

Men i oktober begynder temperaturen at falde, og kasakherne flytter ind i grundmurede huse i beskyttede dale. Det hårde arbejde er overstået, og vinterens dvaletilstand kan tage sin begyndelse. De lange kolde nætter tilbringes indendørs – kvinderne syr tøj eller spinner garn, mændene reparerer værktøj og sadler.

Deres ørn er også en del af familien. Mens hestene, køerne, fårene, gederne og kamelerne står beskyttet i det fri, er ørnen sammen med familien. Den sidder roligt på en træpind med hovedet dækket af en særligt tilvirket læderhætte. En af aftenens pligter består i, at jægeren skal udskære en skålfuld råt kød blandet med vand til sin ørn. Børnene samler sig rundt om fuglen for at se det sultne dyr hugge de røde kødstykker i sig.

Efter måltidet bliver der tid til at pusle lidt om ørnen. Jægeren lader

fugle vil kræve mere overtalelse, og nogle vil endda flyve væk for aldrig at vende tilbage.

For at opnå den korrekte træningstilstand binder *aksakal* (mester) sin fugl til et reb, som han gynger med i timer eller dage for at hensætte fuglen i en lammende trance. En anden træning består i at skyde små stykker skind (*shirga*) op i luften. Disse aktiviteter er resultatet af kasakhernes forhold til naturen. Selv om de officielt er muslimer, har kasakherne ældgamle bånd til shamanismen, en gammel religion,

her bor fem ørnejægere med deres familier side om side.

Yasiin, som er den ældste af jægerne, er en livlig mand med en rap replik – en ener blandt de typiske, beherskede kasakhiske mænd. Han er pensioneret traktorfører og minearbejder. Efter i årevis at have arbejdet i byen vendte han tilbage til sin hjemstavn i 1990 for at blive hyrde. Kommunismens sammenbrud efterlod tusinder af mennesker uden arbejde, og mange, som Yasiin, er vendt tilbage til deres rødder på landet.

sine fingre løbe langs undersiden af vingerne og stryger dens hoved. Nogle af dem synger for fuglen, som var det deres eget barn. Det beroliger den og medvirker til at opbygge samhørigheden mellem jægeren og hans levende våben.

Det er nødvendigt med stærke bånd under jagten. Når ørnen er frigjort fra jægerens arm, er den fuldstændigt fri. Men en veltrænet ørn flyver tilbage til sin jæger, når der kaldes. Mangelfuldt trænede

der tilbyder den store blå himmel og moder jord. Broderskabet mellem ørn og jæger er af naturlig art.

Jægenes kvarter

Tsengel ligner en almindelig kasakhisk landsby. Elektricitet fik man først sidste år. »Rinnende vand« betyder floden, og de nærmeste grønsager kan købes i provinshovedstaden Ölgii. Men der er ét hjørne i byen Tsengel, der er noget særligt:

Parti fra Chigertyn-dalen i Altai-bjergene nær grænsen til Kina. Bag kameraet stod Don Croner, som har rejst rundt i Mongoliet og bl.a. skrevet en rejsebog, se www.doncroner.com

Hans hjem består af to værelser, et køkken/opholdsområde og et soveværelse. Væggene og gulvene er dekoreret med håndgjorte vægtæpper og gulvtæpper. Der er ørnesymboler: fjer og kløer er forvandlet til dekorationer. Her bor Yasiin med sin kone og fire børn.

Kasakherne lever tæt op ad hinanden. Det gør dem venlige og omgængelige og forlener dem med en næsten overmenneskelig langmodighed. Yasiins 10 år gamle ørn, Aselbek, sover ved benenden af hans seng.

»Aselbek er den bedste ørn, jeg har ejet«, siger Yasiin, mens han spiser det kasakhiske hovednæringsmiddel: saltet mælkete og stegt brød. »Hun kan fange 100 ræve om året. Men jeg må snart skille mig af med hende. Vore ørne må tilbage til vildmarken på et tidspunkt.«

Om eftermiddagen klæder Yasiin og hans jagtkammerater sig om. De ifører sig den traditionelle sorte fåreskindskappe sikret med et sølvbælte. På hovedet bærer de deres store, røde hatte foret med ræveskind og dekoreret med uglefjer. Deres ansigter er mørke og hærdede af Altai-bjergenes ubarmhjertige, iskolde vinde.

De sætter sig op på lodne ponyer og skridter op i højderne med ørne siddende roligt på deres arm. Terrænet ved Tsengel er en blanding af sand og klippe, med stenede højdedrag og kratbevoksning, det perfekte landskab for kaniner. Inden længe får de øje på en kanin – ned på jorden, langsomt frem...

Yasiin frigør sin ørn, og snart efter er der en af de andre jægere, Khuantai, der sender sin ørn afsted. Efter hinanden glider de stille henover deres bytte i stor højde, næsten som varmesøgende missiler. Men denne gang er kaninen for hurtig, den springer til side og graver febrilsk, indtil den er væk.

»Kaniner er meget svære at fange. De er for hurtige. Ræve og ulve er lettere, men der er ikke så mange, som der før har været«, siger Khuantai, en 36 årig betjent i nationalparken. Han forklarer, at stigninger i prisen på ræveskind har udløst en overdreven jagt på bestanden. De lokale myndigheder arbejder på en strategi, der skal beskytte arterne.

Livet i Tsengel

Efter 3 dage kunne jægerne endnu ikke fremvise noget resultat af anstrengelserne, men det syntes nu ikke at bekymre dem. De nød hvert minut: pasningen af deres fugle, opsporingen af rævenes spor og rygningen af deres håndrullede cigaretter. De viste sig forbløffende seje: i de 6 timer, jagten varede, fik de intet at spise.

Fasten fortsætter selv efter de er kommet hjem. Der bliver sat mad over ovnen omkring kl. 5 om eftermiddagen, og den skal koge i mere end 4 timer. Omkring halv ti serverer fru en i geren aftensmaden for mændene – et imponerende opbud af fåredele. Indvolde, ben, fedt og pølser bliver dynget op i en spand, den mest eftertragtede del er kraniet. Dertil kommer endnu en delikatesse, *kaz*, saltet hestekød.

Yasiin hvisker en kort muslimsk bøn og begynder så at skære stykker af med en springkniv, idet han putter et stykke i munden og den næste i den fælles skål. Bestik, tallerkener og servietter er overflødige. Hans kone og små børn kryber sammen i et hjørne og spiser af en tallerken på gulvet. For folk fra Vesten kan det forekomme nedværdigende. Yasiin kalder det for en kasakhisk tradition, et bånd til deres muslimske brødre.

Al aktivitet herude foregår i grupper. Familiene integrerer sig til en enhed: brødre, søstre, fætre, kusiner og venner bliver behandlet

med lige dele respekt og omsorg. På en almindelig morgen hjælper to jægere hinanden med at sko en hest. Senere på dagen lægger en gruppe mænd en lastbil med træstammer, som skal sendes til provinshovedstaden. Naboernes børn træder villigt til. Tsengel er på en måde et naturligt fællesskab.

»Vi kasakher er alle brødre. Så hvis nogen har brug for hjælp, holder vi inde med vores eget arbejde og giver en hånd med. Det er vi nødt til for at overleve«, siger Yasiin. For kasakherne er overlevelse en kunst med 6.000 år på bagen.

En aften beslutter en jæger ved navn Kavai sig for at slægte en yakokse. Hans venner kommer over og gør det til en fest. Yakkens fødder bliver bundet sammen, der bliver fremsagt en bøn til Allah og dens hals skæres over. Alle de tilstedeværende tager fat. Mændene parterer dyret, kvinderne rensner indvolde og børnene skærer kødet ud. Kavais kone koger bøfferne med spæk og serverer det for sine gæster.

Middagskonversationen er livlig, spædet godt op med slurke af vodka. De taler om ørnejagter, og alle afleverer lange og velformulerede beretninger: hvordan man fanger en ung fugl, hvordan en ørn kan fange en ulv ved at gribe om dens snude og hakke øjnene ud, hvordan en ung ørn kan finde på at angribe hvad som helst – selv en sneleopard.

»Ørne er mystiske skabninger«, siger Yasiin. Hans øjne bliver større, han læner sig frem og hvisker: »Ingen har nogen sinde set en død ørn i naturen. De forsvinder bare.«

Det ultimative våben

Dag efter dag drager ørnejægerne ud i sneen og kulden på jagt. På min 8. jagtdag falder der nysne, som gør det tungt at gå, men til gengæld afslører rævespor. Jægerne fortsætter henover en højderyg, idet de fører deres heste gennem det klippefyldte

terræn. Det er koldt. De trækker kapperne tæt om sig.

Da de endelig får øje på ræven, bliver der et øjebliks adrenalin-sus. Jagten er begyndt. Ørnene stiger mod himlen – rå kraft, elegance og dræberinstinkt forenet i dette, jægerens ultimative våben.

Det er Kadals ørn, der fanger ræven, men det er Yasiin, som fastgør byttet til sin sadel. Ifølge traditionen er det det ældste medlem af jagtselskabet, der tager dagens første bytte. Gennem et helt jagtliv får alle, hvad der tilkommer dem.

Den nat er Yasiin hjemme, i varmen fra den gødningsfyrede ovn, der udsender den evige centralasiatiske aroma. Hans kone brygger et krus te og yakmælk. Fire børn hænger over nogle slidte skolebøger. Ved blafrende stearinlys læser de deres lektier.

En speakerstemme fra en batteridrevet kortbølgeradio leverer nyheder fra den fjerne hovedstad. Yasiin går i gang med ræven, skærer benene fri og trækker skindet af.

Omhyggeligt instruerer han sin 8 år gamle søn i sit håndværk. Nusal-tan stryger hånden henover den bløde pels, vender vrangen ud og hænger den op på væggen for at tørre.

»Hvad vil du gerne være, når du bliver stor?« spørger jeg.

Han kikker frem under skyggen af sin skindhue og smiler: »Jæger!«

Mens forandringens vinde blæser henover Asien, ser det ud, som om ørnejagten i det mindste vil overleve i endnu en generation. ■

Michael Kohn

The Mongol Messenger
22(516):7,8 – 30.05.2001

Undersøgelse af de etniske grupper i Mongoliet

Undersøgelsen bygger på interview af befolkningen om det etniske tilhørsforhold. Svarene afspejlede mere end 30 forskellige etniske grupper. Tabellen viser den etniske fordeling for årene 1989 og 2000.

Etnisk gruppe	1989		2000	
	tus.	pct.	tus.	pct.
Total	2044,0	100,0	2373,5	100,0
Total mong. statsborgere	1987,3	97,2	2365,4	99,7
Khalkh	1610,4	78,8	1934,7	81,5
Kasakh	120,5	5,9	103,0	4,3
Durved	55,2	2,7	66,7	2,8
Bayad	39,2	1,9	50,8	2,1
Burjat	35,4	1,7	40,6	1,7
Dariganga	29,0	1,4	31,9	1,3
Zakhchin	23,0	1,1	29,8	1,3
Uriankhai	21,3	1,0	25,2	1,1
Andre etniske grupper	53,1	2,6	82,6	3,5
Udenlandske borgere	56,7	2,8	8,1	0,3

Der er sket ændringer i den etniske fordeling siden 1989. Især var der en tilbagegang på omkring 20.000 etniske kasakher. Mange af dem vides at have emigreret til Kasakhstan i begyndelsen af 1990'erne. Som et resultat af tilbagegangen af såvel kasakher som udlændinge har der været en stigning i procenten af borgere, der erklærer sig som khalkha, fra 79% i 1989 til 82% i 2000.

Den geografiske fordeling af den store khalkha-befolkningsgruppe afspejler befolkningsfordelingen som helhed.

Langt de fleste kasakher lever i de vestlige egne af landet, især i Bayan-Ölgii aimag, hvor 74,8% af samtlige kasakher bor. Mens de fleste kasakher bliver boende i de vestlige områder, så har en nyere tendens til at flytte østpå til byområderne resulteret i en vækst i antallet, især i Ulaanbaatar.

Kilde: *The Mongol Messenger*
34(528):7 – 22.08.01

Kasakherne forlod Kasakhstan i 1750'erne og bosatte sig i Kinas Xinjiang-provins. I Bayan-Ölgii slog de sig ned fra 1865 og i de følgende år. De mongolske kasakher har bevaret deres sprog og kultur i

denne fjerntliggende, vestlige del af Mongoliet. De er muslimer.

Man regner med, at der stadig er 400-500 kasakher, der anvender ørne til jagt.

Bayan-Ölgii har store reserver af guld og sølv. Minedrift forekommer stort set ikke.

Genopbygning af telegraflinien gennem Mongoliet (V)

1921-1923

Et skår i glæden var det dog, at linie 1 stadig ikke virkede mellem Tuerin og Udde. Da jeg ikke nærede nogen synderlig lyst til at gå ind til Urga, før linien var fuldstændig i orden, fik jeg en russer og en mongol med mig i vognen tidlig den næste morgen. Vi tog ud for at lede efter fejlen, som det havde vist sig umuligt at lokalisere fra Tuerin.

Det blev en rask køretur. Fra kontrolpæl til kontrolpæl (placeret med 446 pæles mellemrun) fór vi som et forsinket lyn. En mand gik til vejrs og fik de to trådender skruet fra hinanden på kontrolisolatorerne, der er særligt indrettede dertil. En tråd fra fonoporen, som den anden mand imidlertid havde fået stillet op på jorden, med jordforbindelsen vædet med et glas vand, blev sat først til

Tuerin-enden for at forvisse os om, at vi ikke var kørt forbi fejlen. Når vi så havde fået Tuerins OK, prøvede vi Udde-enden for at være sikre på, at der stadig var fejl den vej, og når dette var besørget, trådenderne sat sammen igen, ned ad pælen, alle mand i vognen, så fór vi videre.

Det hele tog ikke mere end nogle få minutter, så vi havde allerede 6 kontrolsektioner bag os ved middagstid, da vi endelig fandt et brud i linie 1. Da vi stillede fonoporen ind på Udde-enden, fik vi efter nogen kalden endelig Udde så tydeligt, som om han stod lige ved siden af os. Han var dog over 100 miles [160 km] borte.

Tuerin havde vi lige så godt, så vi fik i en fart fejlen udbedret, hvorpå vi fortsatte mod Udde til den næste kontrolpæl. Da vi herfra havde arrangeret de nødvendige om- og gennemstillinger med Udde (som

skulle have alt ind med skeer) og Tuerin, returnerede vi til Sainosso automobilstation, hvor vi overnattede.

Den næste dag præsterede jeg den hurtigste kørsel, jeg kan huske, jeg endnu har været med til. Solen var vel oppe, så klokken må have været omkring 8, da vi kørte fra Sainosso. En halv snes miles fremme skød vi en ulv. Der er en slette fra Sainosso nordefter på nøjagtig 30 miles [50 km] så flad som et stuegulv. Den tog vi på $\frac{3}{4}$ time. De næste 70 miles [110 km] til Tuerin kører man på toppen af en bjergryg, hvor der næsten ingen god vej findes, kun sten og lava og kløfter.

Et sted kører man på det hvideste marmor en halv snes miles, men det er desværre ikke pudset rigtig pænt af. Ikke desto mindre var vi i Tuerin før middag. Her gav vi os tid til en kop te og en pyrog hos den russiske

Albertsens bil vækker opsigts uden for byporten til Altanbulak (mongolsk Kiachta), efterår 1921.

telegrafist. Så mistede vi en timestid ved at prøve på at slæbe telegrafdirektørens bil – som på en eller anden mystisk måde var kommet til Tuerin og var gået i stykker – ind til Urga. Da vi endelig med megen møje og besvær havde fået den slæbt over Tuerin-passet og var begyndt at få lidt fart på på den anden side, løb dens ene baghjul varmt. Da et nærmere eftersyn viste, at alle dens hjul sad så løse, at de ville rasle af, om der blev kørt hurtigt med den, lod vi den stå, for at den kunne blive slæbt ind med kameler sammen med det mongolske parti, som afgik fra Tuerin samme dag.

Så satte vi farten op igen. Der er en god halv snes miles dårlig stenet vej lige nord for Tuerin. De generede en del, men var hurtigt bag os, og så var vi igen ude på sletten. De første 50 miles [80 km] var så flad som en pandekage, hvor hastighedsmåleren ikke faldt under 35 miles [55 km]. Så kommer der ca. 70 miles [110 km] med skiftevis bakker og sletter, men næsten overalt med gode veje.

Nåda, hvor blev hjulene rørt den dag. Maskinen arbejdede som et lille himmelsk klokkeværk. Højt klart efterårsvejr var det, og humøret var godt hos os alle, da det bar mod Urga med al den dermed forbundne

luksus efter godt 1½ måned i Gobi, så hvad var der til at hindre vor fart? Et par gange satte vi farten op et par streger efter ulve, men da disse blev kede af at følge den lige vej og svingede til siderne, lod vi dem passe sig selv og holdt os til vor vej.

De sidste 15 miles [25 km] ind til Urga er vist de værste på hele strækningen. Stenene ligger ikke alene ved siden af hverandre, men ovenpå og rundt omkring, om det lader sig gøre. I hvert fald føltes det, som om man kørte på hjul og stejle. Solen var begyndt at læne svært mod vest, og ind ville jeg, inden den var nede, så vi lod rasle væk.

Ved indkørslen til Maimachin passerede vi lastbilen, som var gået fra Tuerin samtidig med, at vi tog sydpå den foregående dag, men vi kom alligevel først ind til Urga og havde læsset af, da den nåede telegrafstationen.

Da jeg noget senere kørte hjem til mit logi hos Andersen, Meyer og Co., oplevede jeg mit sidste eventyr på den tur, idet jeg blev arresteret af det hemmelige politi, som insisterede på at undersøge både mig og min bagage. Det tog en halv times snakken og telefoneren, inden det gik op for dem, at det vist var bedst, de lod mig gå uhindret. Hvad det var telegrafdirektøren fortalte dem i telefo-

nen, hørte jeg ikke, men det var ikke blide ord. Virkningen var øjeblikkelig, så på trods af alt nåede jeg at være i hus, inden solen var nede den aften med 240 miles [375 km] gjort i mindre end 9 timer bag mig. Det gav en ret god gennemsnitsfart for dagen. Nægte kan jeg ikke, at det gjorde godt at få lov at strække mig ordentlig i en rigtig seng en gang igen efter halvanden måned i soveposen med jorden som madras og et par støvler til hovedpude.

Efter at selve liniens reparation var overstået, var der endnu en del forhandlingsarbejde at udrette i Urga, hvor jeg forblev til hen i december.

I slutningen af september og begyndelsen af oktober foretog jeg endnu en tur ned langs linien til Erhlien uden andre oplevelser end, at vi måtte arbejde os igennem dyb sne for at komme ind til Urga, da vi kom tilbage dertil den 7. oktober. Samtidig var temperaturen omkring Urga faldet til ca. $\div 30^{\circ}$ C. Siden steg temperaturen så vidt jeg husker ikke over $\div 10^{\circ}$ C, så vi fik god brug for pelsværket igen.

I dagene mellem den 27. oktober og den 3. november foretog jeg en

På vejen hjem fra Kiachta krydser rejseselskabet vadestedet i Iero-floden, 2. nov. 1922.

sidste tur til Kiachta. Den var der meget mere fornøjelse ved. For det første var jeg ikke selv chauffør på den tur, men passager hos en bekendt, en engelsk forretningsmand, der skulle en omgang op til Altanbulak for at se til sin forretning der. Jeg havde derfor ingen maskine at bekymre mig om. Vi fik en del modgang at slås med, som satte lidt kulør på turen.

Alt gik godt til vi nåede Khara-dalen, men så gik det også galt for alvor. Vi skulle over en bæk og havde valget mellem at benytte en primitiv bro af pilekviste og græs

stablet oven på et par bjælker og et mudret og halvt tilfrosset vadested. Efter megen overvejelse besluttede chaufføren sig til sidst for at forsøge vadestedet. Han opnåede af få vognen kørt fast i mudderet på det alledybeste sted.

Det tog os det meste af en times tid, inden vi ved hjælp af en flok okser slap op af hullet med bilen fuld af vand. Det måtte vi først tappe af, før vi kunne få motoren i gang igen, men længe gik den ikke. Nogle få miles længere fremme sagde maskinen pludselig phut-phut-phut, og så stod vi stille. Vi tog karburatoren af,

skilte den ad, satte den sammen og satte den på plads igen. Magnetoen fik en lignende omgang. Vi prøvede at skubbe vognen både frem og tilbage med maskinen tilkoblet. Men lige meget hjalp det. Så begyndte vi forfra, men fejl kunne vi ikke finde noget steds, men gå ville maskinen heller ikke. Til sidst måtte vi ty til poserne under vognen midt på vejen.

Den næste dag skilte vi maskinen ad og satte den sammen flere gange. Da vi stadig ingen fejl kunne finde, men heller ikke kunne få så meget som et – tøv – ud af maskinen, sendte vi et bud op til Manhatai station med et telegram til Urga om at sende os en ny magneto. Vi mente nemlig, at det så ud som om det var der, fejlen lå.

Da ville skæbnen selvfølgelig hverken værre eller bedre end, at vi fik eksperimenteret os til et arrangement med vor magneto, så vi med tilbørlig forsigtighed kunne få maskinen i gang. Ved at stoppe med mellemrum og regulere tændstifterne kunne vi fortsætte vor afbrudte færd, men da var det rigtignok allerede mørkt. Vi nåede ikke mere end en halv snes miles frem til en kinesisk gård ved Baingol den nat.

Det sneede småt hele den nat, og den næste morgen, da vi rullede videre i det forfængelige håb at nå Kiachta den dag. Men skæbnen ville det anderledes.

Jo længere nordpå vi kom, des værre blev snevejret. Og værre og værre blev snedriverne at forcere. Da vi endelig kom ned i Iero-dalen, havde vi en rigtig god gammeldags snestorm drivende lige i ansigtet. Inden vi nåede færgestedet, havde vi måttet grave os selv ud af en utrolig mængde tilsneede grøfter og høje snedriver.

Albertsen møder en mongolsk »cowboy« på steppen med sin »lassostang«, også kaldet urga, efterår 1921.

Et uheld kommer jo sjældent alene, og dette holdt også stik her. For da vi endelig nåede færgestedet, nægtede færgemændene at tage os over. En gang i forsommeren var færgen væltet med en bil, et par mennesker var druknede og \$40,000 i guld og sølv var forsvundet i flodbundens kviksand, så de skulle ikke have noget af at færges flere biler over i stormvejr. Resultatet blev, at vi måtte slå os til ro ved færgestedet (et par usle yourter [gerer]) til den næste morgen.

Hen på aftenen løjede vinden af. Vi fik bilen over med stort besvær, da floden var opfyldt med svær drivis, men selv blev vi med vor bagage i en af yourterne for natten. Selvfølgelig var det strålende sol-

skinsvejr den næste morgen, da vi fortsatte mod Kiachta, som vi nåede ved middagstid, men da havde vi også været 3½ dag undervejs.

Da vi et par dage senere returnerede, var Iero-floden halvt tilfrosset, så færgen ikke kunne komme helt over. Men heldigvis var vandet samtidig faldet noget, så det med nogen forsigtighed var muligt at køre vognen gennem floden på et særlig fladt sted. Vi nåede Urga uden flere uheld.

Ved Khara-floden fandt vi en stor bil stående ude midt i floden næsten helt under vand. Senere traf vi ejermanen og hans passagerer hos en russer, vi tog ind for at se til. Chaufføren havde forfejlet vadestedet og var kommet ud i det dybe vand ved

siden af. Vi tog et par af passagererne med ind til Urga, men bilen nåede ikke ind før en uges tid senere.

Den 16. december 1922 kunne jeg endelig sige Urga farvel. I selskab med en amerikansk mineingeniør satte vi kursen mod Peking, som vi nåede uden større oplevelser hen på eftermiddagen den 21. december medførende som en erindring fra Mongoliet hver et par antiloper til julebordet.

Omkring Pangkiang var vi løbet ind i nogle store flokke af disse elegante og desværre for dem velsmagende dyr. Vi havde ikke kunne modstå fristelsen til at afprøve vor skydefærdighed.

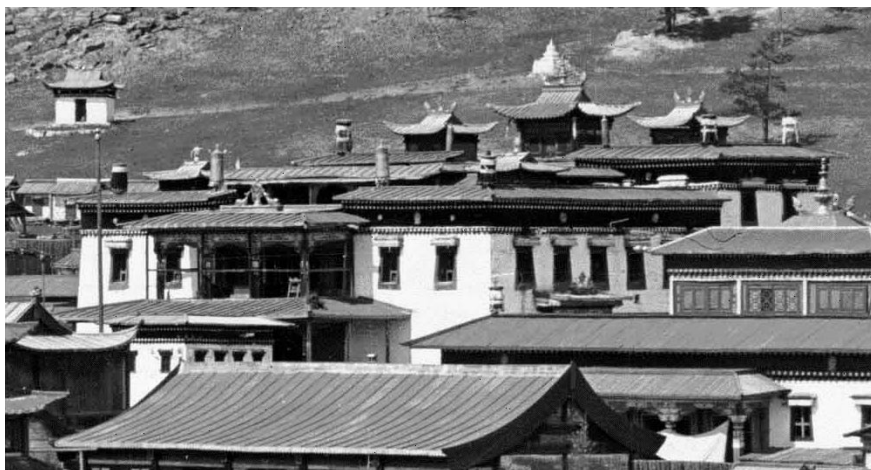
Og så var der ikke mere at fortælle om den tur.

Peking, august 1923

Tekst og foto:
Kristen Peter Albertsen

Lige inden sin afrejse fra Mongoliet når Albertsen at tage dette billede af personalet på Ude telegrafstation, dec. 1922.

Lys til Hentiis mørke fortid

I kølvandet af de kommunistiske stormtroppers hærgen, vandaler, en ødelæggende brand og 60 års ligegyldighed fremstår Baldan Baraivan klostret i dag i en sørgelig forfatning. Hovedtemplet består nu af fire revnede mure og et ujævnt gulv. Taget mangler.

Men det vil snart ændre sig, idet Baldan Baraivan i øjeblikket gennemgår en omfattende istandsættelse ledet af en amerikansk støttet kulturorganisation.

Baldan Baraivan ligger i Ömnödelger sum i Hentii aimag. Det blev opført i 1777. I sine velmagtsdage var det et af de tre største klostre i Mongoliet. Klostret husede 1.500 lamaer, der kom tilrejsende fra fire forskellige provinser for at studere.

Klostret nød en stor succes og anerkendelse, indtil den kommunistiske revolution kvalte de religiøse aktiviteter. Af frygt for konkurrencen og et muligt oprør under-

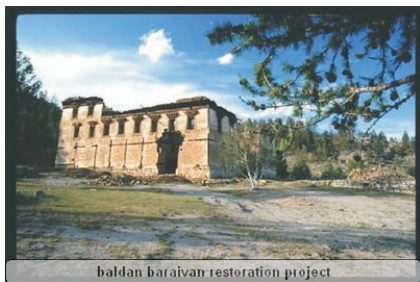
trykte styret buddhismen. Op gennem 1930'erne forstærkedes undertrykkelsen, og ved årtiets slutning var næsten samtlige 700 klostre slået til ruiner og lamaerne arresteret eller slagtet. Klosterbygningerne ved Baldan Baraivan overlevede den værste udrensning, men i 1970 ødelagde en brand alt det, der endnu var tilbage.

baldan baraivan restoration project

21. maj 2002: »Ja! Vi er ankommet til Ulaanbaatar. Det er godt at være her igen, at se vore venner igen og udveksle gode minder fra tidligere år. Kontoret ligger i år bag ved Lenin-museet (hvor der nu er en billardcafé).

Vi er straks begyndt at forberede dette års arbejde. De første deltagere er allerede ankommet til UB (kort for Ulaanbaatar), og i morgen tager vi af sted til templet. Det ser ud til at blive en fantastisk sommer: I år vil vi begynde på konstruktionen af hovedtemplets 1. etage. Desuden vil vi forstærke vores kampagne i UB og styrke infrastrukturen i vores ger-lejr. Derfor vil vores mongolske personale blive næsten fordoblet og komme til at bestå af flere faguddannede folk (arkitekter, tømrere osv.).«

baldan baraivan restoration project

Ideen til at restaurere klostret kom fra en amerikansk bygningsingeniør ved navn Mark Hintzke, som besøgte Hentii aimag i 1998. Han kom som repræsentant for *Cultural Restoration Tourism Project* CRTP og er selv optaget af at studere buddhismen. Hintzke har tidligere arbejdet som seniorrådgiver ved restaureringen af et kloster i San Francisco, som oprindeligt var bygget i tibetansk stil.

Under sit besøg i 1998 mødte Hintzke en 93-årig lama fra Ömnödelger, som bad om hjælp til genopførelsen af Baldan Baraivan templerne. Således kom Ayalal-projektet til verden, og restaureringsarbejdet kunne begynde i juni 1999.

Cultural Restoration Tourism Project er en non-profit-organisation, der restaurerer udvalgte lokaliteter finansieret af private donationer. Projektet, som forventes at vare i 7 år og koste \$7 mio., vil beskæftige frivillige fra såvel Mongoliet som udlandet. Udenlandske frivillige forventes både at stille penge til rådighed samt tid og arbejdskraft.

»Jeg har set lignende projekter i Tibet. Jeg syntes, det var en værdig sag at støtte, og tog hertil for yde mit bidrag. Mark synes at være meget ambitiøs og har meget at udrette«, sagde Alan Bartholomew, universitetsstuderende.

Hintzke samarbejder med et mongolsk entreprenørselskab ved navn *Suld Uul*. Han udtalte, at hvis projektet var succesrigt, kunne et fortsat samarbejde føre til rekonstruktion af andre klostre. ■

B. Indra

The Mongol Messenger
35(477):8 – 30.08.00

Projektet har sin egen hjemmeside, der bl.a. giver fyldige oplysninger om klostrets bygningshistorie, baggrunden for oprettelsen af CRTP og kontaktsadresser. Adressen er <http://home.earthlink.net/~crtp>

Tyrkisk kulturarv i Övörkhangai

Historiske genstande fra den tyrkiske periode i 700-tallet blev fundet af en tyrkisk-mongolsk ekspedition tidligere på måneden [aug. 2001] i et område, hvor man engang hylde- de tyrkerkongen Bilge.

Et projekt, der har til formål at genoplive den tyrkiske kulturarv i Mongoliet, bliver finansieret af den tyrkiske regering. Fundene bliver inddelt i tre kategorier: historiske monumenter fra den tyrkiske periode, gudshuse og hellige sten. Tidligere ekspeditioner efter genstande fra den tyrkiske periode i Centralasien har hidtil vist sig resultatløse.

Ekspeditionen i Övörkhangai aimag varede fra den 1. juni til den 10. august 2001, og det rige fund omfattede kong Bilges gyldne krone samt andre guldgenstande som fx bæltespænde, krus, øring og smykkeskrin. Man fandt også sølvgenstande som fx seletøjsdekorationer, tavle, dyreskulptur, ceremoni- æske, tekande samt sølv- og bronzegadler, en jernkasse og smeltet tin. En sagnfugl med en ædelsten i munden var også blandt genstandene.

Restaureringsprojektet, der gennemføres på grundlag af en regeringsaftale mellem Tyrkiet og Mongoliet, blev påbegyndt i 1997. I 1999 indledte man opførelsen af et museum i Orkhon-dalen, der skal indeholde genstande fra den tyrkiske periode. Det vil snart blive åbnet. Sidste år blev udgravningerne efter kong Bilges kultsted påbegyndt.

Den mongolske leder af det tyrkisk-mongolske arkæologiske projekt, professor D. Bayar, talte med en gruppe journalister den 13. august 2001. Han beskrev fundene som »en betydningsfuld kilde til skikke og traditioner i kong Bilges periode«.

Han sagde, at fundene bidrog til at kaste lys over folkets sædvaner

og kultur, og han tilføjede, at man også havde fundet spor af får, der havde været ofret for tusinder af år siden.

Forskeren Ch. Amartuvshin sagde, at et af de rigeste fund, ekspeditionen havde gjort, var den gyldne krone. Desværre var det ene dyr i en sølvskulptur med to dyr brændt. Han sagde, at fundene helt sikkert vil give os nye oplysninger om folkets liv i den tyrkiske periode.

Genstandene blev omhyggeligt dokumenterede, og Amartuvshin sagde, at fordi lokalbefolkningen havde deltaget i ekspeditionen, var det meget usandsynligt, at der ville ske tyveri, fordi folk var klar over værdien af genstandene.

Uddannelses- og kulturministeren havde officielt besluttet, at der skulle oprettes en kommission til at beskytte og registrere fundene. De originale genstande vil blive udstillet i Det mongolske nationalhistoriske Museum i Ulaanbaatar, mens kopier vil blive udstillet i museet i Orkhon-dalen.

Der er planer om at rejse et monument til minde om kong Bilge i Övörkhangai aimag og måske oprette et turistcenter baseret på den tyrkiske periode. ■

B. Oyundelger

The Mongol Messenger
34(528):7 – 22.08.01

Arkæologiske udgravninger i Orkhon-dalen. I baggrunden ses den store hal, hvor fundene bliver opbevaret og registreret. Juli 2001. Foto: Anita Garbers

Tuvkhen restaureret

Tuvkhen-klostret i Ölziit sum, Övörkhangai aimag er for nyligt blevet rekonstrueret af firmaet *Suld Uul*. Det har tidligere udført restaureringsarbejder på klostrene Erdene Zuu og Amarbayasgalant, finansieret af Fonden for Kultur og Kunst.

Fondens direktør, N. Byambajav, udtalte: »Heldigvis fandtes der et fotografi fra 1937 i et arkiv. Så på grundlag af det, vi kunne se på fotografiet og beskrivelser fra øjenvidner, var vi i stand til at genskabe klostret, som det oprindeligt så ud.

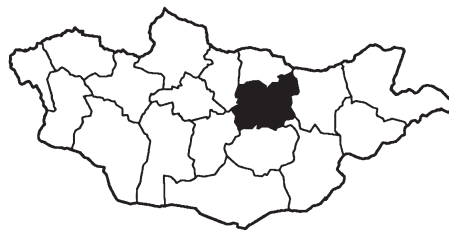
MM 46(540)

I GER 23:9 - 1997 kan man læse mere udførligt om klostrets historie.

Det svært tilgængelige Tuvkhen-kloster, som det tager sig ud i dag.

Töv Aimag

Töv Aimag ligger midt i Mongoliet med Selenge Aimag mod nord, Hentii Aimag og Dornogov Aimag mod øst, Dundgov Aimag mod syd og Övörkhangai Aimag og Bulgan Aimag mod vest. Töv Aimag betyder »central« og fylder 81.000 km² (knap dobbelt så stor som Danmark).

Provinsen afvandes af Tuul-floden, som løber fra øst mod vest og er 820 km lang. Den er Orchon-flodens største biflod. Tuul-floden afvander et område i Hentii-bjergene på 50.000 km². Den deler Töv-provinsen i 2 forskellige landskaber.

Den nordlige del rummer en del af Hentii-bjergene, som er dækket af skov med alpintundra over trælinien. Provinsens højeste top hedder Asralt Hairhan (2.800 meter over havet).

Den sydlige del er fyldt af bløde bakker, hvoraf Bogd Uul ligger lige syd for Ulaanbaatar, som er placeret

midt i Töv Aimag uden at være en del af aimagen. Bogd Uul er et 41 km² stort fredet område beboet af 120 fuglearter, 45 forskellige slags dyr og 215 plantearter, hvoraf flere end 90 er medicinplanter.

Zuunmod

Töv Aimag ligger uden om Ulaanbaatar og har sin egen hovedstad Zuunmod med ca. 20.000 indbyggere. Den findes i en lille dal i Bigh Uul-bjergenes udløbere 43 km syd for Ulaanbaatar. Zuunmod er langt roligere end den nationale hovedstad, hvor de fleste attraktioner findes. Den har dog et lille museum, som fortæller om provinsens flora, fauna, geologi og historie.

Baganuur

Teknisk set ligger byen Baganuur ikke i Töv Aimag. Den er en del af

Ulaanbaatar, selv om den ligger 100 km øst for hovedstadens centrum. Årsagen er, at Baganuur-området leverer kul til Ulaanbaatars kraftværker og centralvarmesystem.

Baganuur (betyder: lille sø) har et indbyggertal på 16.000 og blev grundlagt i 1978, da kulminen for alvor tog fart. Den gamle gerby på stedet, hvor folk har boet i århundreder, blev kaldt »Gun Galuut Nuur« (den dybe sorte sø). Der er faktisk to små søer. Ikke langt derfra løber Mongoliets længste flod, Herlen Gol, forbi. Lokalt er man stolt af, at den berømte mongolske forfatter Natsagdorj er født på dette sted.

Baganuur er delt i to områder, »Den nye By« (Naran der betyder sol) og »Gerbyen« (Nuur der betyder sø). De ligger 15 km fra hinanden. Den nye By er hovedbyen, som ligger tættest på jernbanen, der er 3 km borte.

Baganuurs eksistensgrundlag er kulminen med 1.500 arbejdere. Minen er en »strip«-mine. Det betyder, at man fjerner det øverste muldlag og synliggør kullet i stedet for at lave minegange. Kuldepotet er 20 km langt og 15-200 meter dybt. For tiden leveres 6 mio. ton årligt. Det betyder, at minen vil tømmes efter 60-100 år. Kullet er af typen *lignite*, der er temmelig blød kul, som brænder ved en lav temperatur.

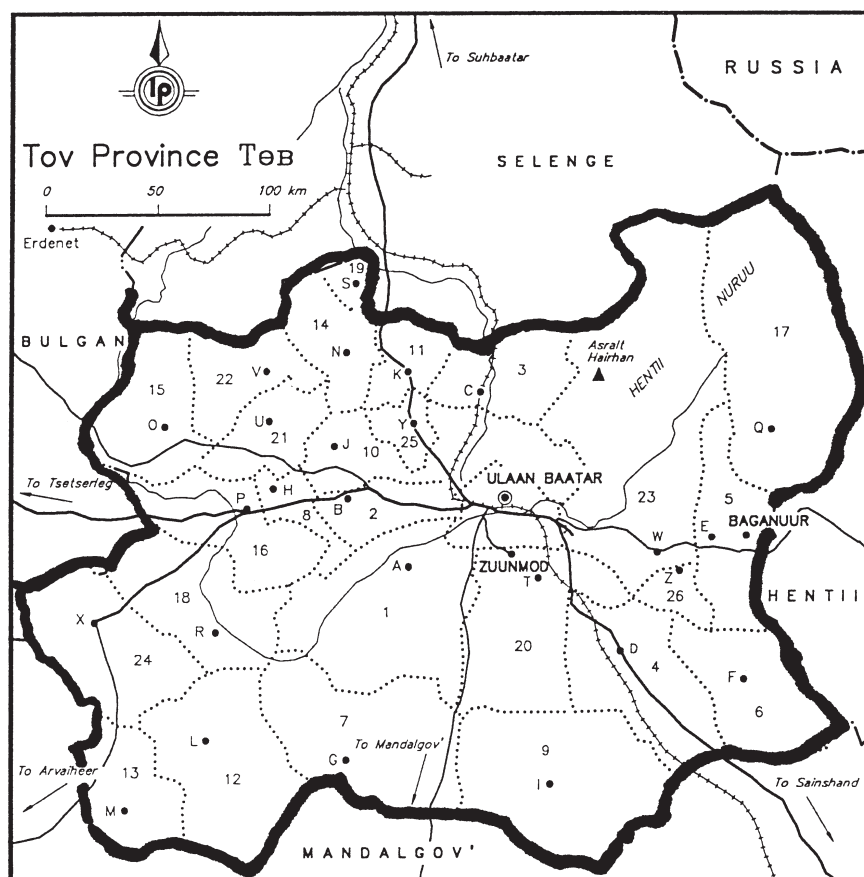
I juni 1992 forlod russerne den største militærbase i Mongoliet. Den var nabo til byen. Nogle af de 19 forladte bygninger er blevet overtaget af fabrikker og arbejder-

Mongoliets administrative inddeling

Mongoliets areal er 1.566.500 km² med en grænse på 8.170 km klemmt inde mellem Rusland i nord og Kina i syd. Gennemsnitshøjden over havet er 1.580 meter svingende fra 532 meter til 4.653 meter.

Landet er delt i et hovedstadsområde (Ulaanbaatar) og 21 aimager (en *aimag* svarer til provins eller »amt«), deraf 3 by-aimager (Darkhan, Erdenet og Gobisumber). En aimag er inddelt i sumer (en *sum* svarer til »kommune«). En sum er inddelt i bager. En *bag* rummer omkring 200 familier. De 21 aimager er inddelt i 336 sumer, som igen er inddelt i ca. 1.600 bager. Ulaanbaatar er inddelt i 12 distrikter, som er delt i 119 horoo.

Sum udtales med et kort tydeligt u uden stød. *Bag* udtales med et kort a uden stød næsten som i »tak«.

boliger. Der er endda en jordlændingsbane.

Nær Gerbyen ligger et nyt, lille tempel, Yonhor Shadiv Darjaalan, som blev grundlagt i 1990. Det oprindelige tempel i området blev ødelagt i 1937 under den stalinistiske hetz.

Manzshir Hiid

Omkring 5 km nordøst for Zuunmod ligger klosteret Manzshir Hiid, bygget i 1733. Engang boede her 300 munke. Men også det blev lagt i ruiner i den stalinistiske periode i 1930'erne. Det var et flot tempel i smukke omgivelser. Det ligger på en klippekant med en storslået udsigt over en dal med små vandløb og fyrreskov mellem store klippestykker. Da jagt er forbudt i dalen, er den fyldt med dyr. Man er i gang med at genopbygge templet. Da området kun ligger 50 km fra Ulaanbaatar bliver det besøgt af en del turister.

De 4 hellige bjergtoppe

Omkring Ulaanbaatar befinder der sig fire bjergtoppe, som anses for at være hellige. Det er: Tsetseegun, Chingeltei, Songino Hairhan og Bayanzurh. De ligger næsten i de fire kompaspunkter.

Tsetseegun (2.256 meter over havet) er den højeste top i Bogd Uul. For helt at nyde det smukke landskab med masser af skov, må man være tæt på. Lidt øst for ligger en mindre top (2.003 m.o.h.) Shavart (betyder »Mudder-bjerget«).

Chingeltei (1.949 m.o.h.) ligger nord for Ulaanbaatar med en pæn skov på toppen.

Songino Hairhan ligger vest for Ulaanbaatar. Navnet betyder »løg-bjerget«.

Bayanzurh ligger øst for Ulaanbaatar. Navnet betyder »rig hjerte bjerg«. Det er det mindste af de hellige bjerge.

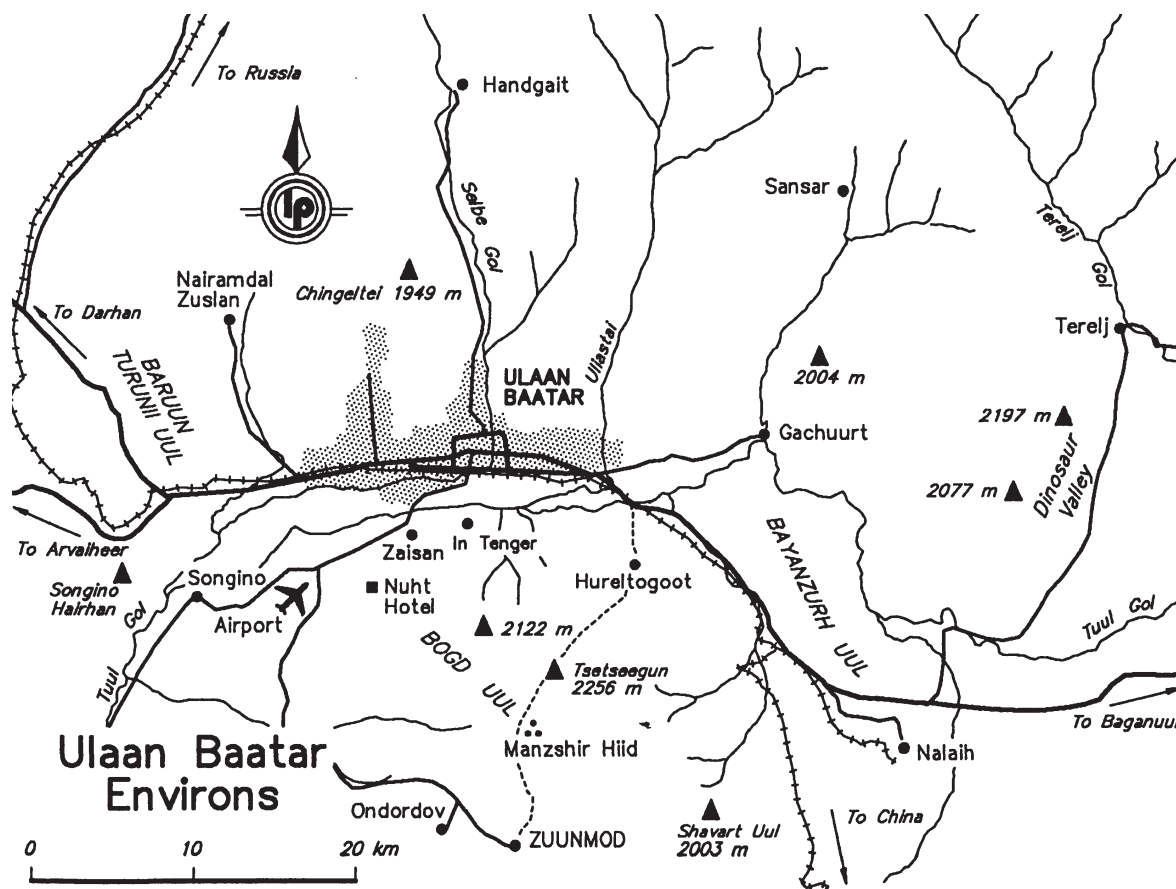
AIMAG: TOV ТӨВ
AIMAG CAPITAL: Zuunmod ЗУУНМОД

SUMS

1 Altanbulag	АЛТАНБУЛАГ	12 Buren	БҮРЭН
2 Argalant	АРГАЛАНТ	13 Delgerhaan	ДЭЛГЭРХААН
3 Batsumber	БАТСҮМБЭР	14 Jargalant	ЖАРГАЛАНТ
4 Bayan	БАЯН	15 Zaamar	ЗААМАР
5 Bayandelger	БАЯНДЭЛГЭР	16 Lun	ЛҮН
6 Bayanjargalan	БАЯНЖАРГАЛАН	17 Mongonmer't	МӨНГӨНМОРЬТ
7 Bayan Onjuul	БАЯН-ӨНЖҮҮЛ	18 Ondorshireet	ӨНДӨРШИРЭЭТ
8 Bayanhangai	БАЯНХАНГАЙ	19 Sumber	СҮМБЭР
9 Bayantsagaan	БАЯНЦАГААН	20 Sergelen	СЭРГЭЛЭН
10 Bayantsogt	БАЯНЦОГТ	21 Ugtaltsaidam	УГТААЛЦАЙДАМ
11 Bornuur	БОРНУУР	22 Tseel	ЦЭЭЛ
		23 Erdene	ЭРДЭНЭ
		24 Erdenesant	ЭРДЭНЭСАНТ
		25 Bayanchandman'	БАЯНЧАНДМАНЬ
		26 Arhust	АРХУСТ

SUM CAPITALS

A Altanbulag	АЛТАНБУЛАГ	M Hujirt	ХУЖИРТ
B Argalant	АРГАЛАНТ	N Jargalant	ЖАРГАЛАНТ
C Mandal	МАНДАЛ	O Bat Olziit	БАТ-ӨЛЗИЙТ
D Maan't	МААНЬТ	P Lun	ЛҮН
E Bayandelger	БАЯНДЭЛГЭР	Q Bulag	БУЛАГ
F Bayasgalant	БАЯСГАЛАНТ	R Baishint	БАЙШИНТ
G Ikhairhan	ИХХАЙРХАН	S Javhlant	ЖАВХЛАНТ
H Ulaanhad	УЛААНХАД	T Hoshigiin	ХӨШИГИЙН АР
I Zogsool	ЗОГСООЛ	U Ar Asgat	АР-АСГАТ
J Dund Urt	ДУНД-УРТ	V Orgil	ОРГИЛ
K Bornuur	БОРНУУР	W Arhust	АРХУСТ
L Bayantohom	БАЯНТӨХӨМ	X Ulaanhudag	УЛААНХУДАГ
		Y Ihsuuj	ИХСҮҮЖ
		Z Narst	НАРСТ

Seværdigheder

Provinsen har mange historiske mindesmærker og steder, hvor historiske begivenheder har fundet sted. Der er rester af forhistoriske Hun-byer (Guadov, Tereljiiin, Dörvöljiin, Gazar og andre). Der er ved Nalaih et monument for en tyrkisk fyrste, Ton'yukuk, omkring 50 km øst for Ulaanbaatar. Ved den nedre del af Tuul-flodens løb findes ruiner af byer (Tsagaan Baishin og Harbuhyn Balgas) anlagt i 1600-tallet og forbundet til khalkhprinsen Tsogt Taij.

Terelj

Omkring 80 km nordøst for Ulaanbaatar ligger et meget smukt område, som befolkningen fra hovedstaden ofte tager på udflugt til. For

millioner af år siden blev noget af jordens indmad mast op i den frie luft. Disse klippeformationer er meget fantasifulde. Nogle ligner dyr, for eksempel en kæmpe stor skildpadde eller en liggende kamel. På en høj klippekant ser det ud, som om der sidder en munk og læser en bøn. I nogle af disse klippeformationer er der huler.

Området har hotel og restaurant og gerer til turister. Der er pyntet med skulpturer visende nomader og deres dyr. Der er også cementfigurer af dinosaurer. Området ligger i 1.600 meters højde og er køligt om sommeren.

Erhverv

Provinsens økonomi drejer sig mest om at levere produkter til Ulaanbaatar og servicere Den transmongol-

ske Jernbane. Hovederhverv er nomadedrift med får, kvæg og heste. Den har den tredje største mængde heste af alle provinser. Der er også en hel del landbrug, hvor der dyrkes korn, kartofler og grønsager. Ved Nalaih er der en gammel kulmine, som leverer kul til elværkerne i Ulaanbaatar. Der er en kalkfabrik ved Tsagaanbulag. Af nyere dato er en kraftstationen i Baganuur, som får kul fra den lokale mine. Lige syd for Ulaanbaatar ligger der ved Hötöl en kalk- og cementfabrik. ■

Sangerup

Journalistik og Medier i Mongoliet

– hvad skete der i 2001?

Medieprojektets mongolske partner er *Press Institute of Mongolia*. Projektet har to hoveddele: For det første *training of trainers* på Presseinstituttet – dvs. undervisning af instituttets lærere i mere og mere specialiserede journalistiske discipliner, så at instituttet på den måde kan tilbyde mere og mere alsidig og avanceret undervisning til journalister og mediefolk i Mongoliet.

Instituttets lærergruppe omfatter både lærere, som arbejder på instituttet i Ulaanbaatar og på instituttets 5 regionale filialer. Ved at opgradere denne lærergruppes kvalifikationer bidrager vi dermed til at styrke det professionelle niveau for journalister og medier både i Ulaanbaatar og i provinsen.

Den anden del af projektet består i *monitoring af medierne i Mongoliet*. Gennem en omfattende dataindsamling og videnskabelig funderet bearbejdelse heraf etableres en dokumentation af forholdene i mediesektoren i Mongoliet. Der udgives en kortfattet halvårsrapport og en mere omfattende årsrapport hvert år, opfulgt af rundbordsdiskussioner mv.

Projektet har leveret det første eksempel på denne type dokumentation i Mongoliets historie og har sat nye standarder for mediemonitoring i Mongoliet, for hvilket der er modtaget betydelig anerkendelse både i Mongoliet og fra internationale organisationer.

Monitoring af medier

I 2001 har aktiviteterne været koncentreret på medie-monitoringen. Denne aktivitet er blevet konsolideret og udviklet som beskrevet nedenfor.

Som planlagt er der offentliggjort to rapporter: 1. *Monitoring Mongolian Media 2000* og 2. *Monitoring Mongolian Media First Half-year 2001*.

De to rapporter viser, at antallet af monitorerede medieinstitutioner steg fra 142 i 1999 til 202 i 2000. Gennem den konstant forbedrede monitoring er det nu muligt at give et præcist billede af det mongolske medielandskab.

I forbindelse med fremlæggelsen af de to rapporter har der været afholdt pressemøder og rundbordsamtale i forbindelse med årsrapporten. Den danske projektleder, Poul Erik Nielsen, har deltaget i disse møder.

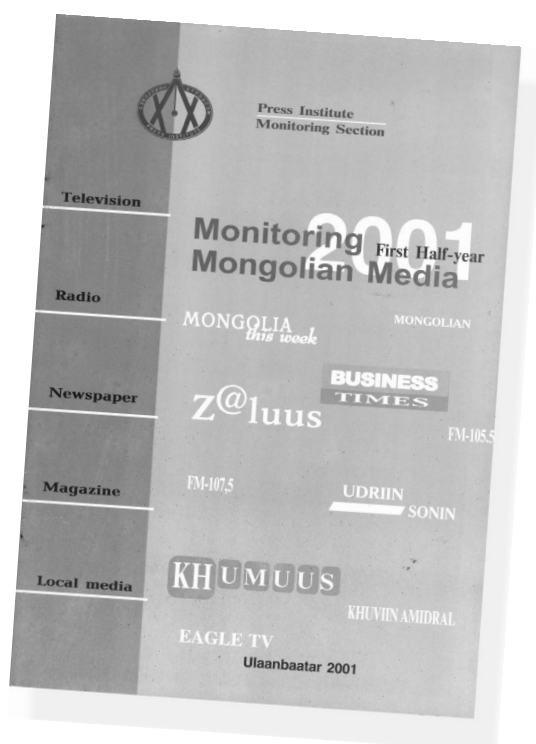
Der har været meget stor lokal interesse for resultaterne, og der har været en omfattende dækning af rapporternes informationer i både TV og aviser. Der bliver ligeledes fra professionelt hold (mediefolk og forskere) udtrykt stor tilfredshed med tallenes troværdighed og anvendelighed, og den nyskabte gennemskuelighed om medieforholdene har bidraget til en mere kvalificeret diskussion af forholdene. Desuden benyttes tallene nu af *World Association of Newspapers* i

deres årlige opgørelser af medieforholdene i verden.

Direkte affødt af monitoringspræcisering af de lokale mediers sørgelige forfatning har projektets daglige leder Munkhmandakh Myagmar og Poul Erik Nielsen arrangeret en tredages konference *Local media and access to information in rural areas*, i september 2001. Konferencen havde deltagelse af en række lokale mediefolk samt politikere, forskere og andre oplægsholdere. På konferencen blev der nedsat flere arbejdsgrupper, der blandt andet skulle etablere en fond til støtte for lokale medier og udfærdige et åbent brev til præsidenten og statsministeren. Disse grupper har efterfølgende arbejdet hårdt, brevet har været offentliggjort bredt, og der er etableret en fond.

Afledt af monitoringsarbejdet har forskellige organisationer henvendt sig til monitoringsafdelingen på Presseinstituttet i Mongoliet med forespørgsler om mulig udvidelse af aktiviteterne. Der arbejdes i øjeblikket på projekter om dokumentation af henholdsvis læsertal for aviserne og lytter- og seertal for de elektroniske medier samt en indholdsanalyse af aviserne. Blandt andet for at imødekomme de nye behov har Presseinstituttet planer om at oprette en større selvstændig forskningsafdeling i forbindelse med en omfattende reorganisering af instituttet.

Sideløbende med monitoringsarbejdet har Munkhmandakh Myagmar og Poul Erik Nielsen udarbejdet artiklen *The Mongolian Media Landscape in Transition – A Cultural Clash between Global, National, Local and no Nomads' Media*. Artiklen er blevet offentliggjort i *Nordicom Review* 2001.2 og blev af de to forfattere præsenteret på URAN (*Under Represented Areas Network*) konferencen *Media & Communication Research in the*

Age of Globalisation, Sydney, september 2001. Artiklen blev ligeledes præsenteret af Poul Erik Nielsen på den Nordiske Medieforskningsskonference i Reykjavik, august 2001.

Undervisning

Indsatsen vedr. *training of trainers* har været meget beskeden i 2001. Det skyldes, at Presseinstituttet sammen med *Danmarks Journalisthøjskole* har skullet afvikle et EU-projekt inden for det samme område. EU-projektet blev afkortet af EU, og der skulle derfor gennemføres langt flere EU-kurser i 2001 end forudset. Vi valgte derfor at »gemme« kurser under det danske medieprojekt til 2002 for på den måde at anvende ressourcerne så hensigtsmæssigt som muligt.

Presseinstituttet fik i slutningen af 2000 ny direktør. Samtidig stod instituttet over for et krav om at kunne præsentere en gennemarbejdet, langsigtet strategi og aktivi-

tetsplan. I og med at Danida-støtten stopper i 2002, bliver instituttet meget afhængig af at øge sin egenindtæjning samt at få mere støtte fra andre donorer. Undertegnede har sammen med en medarbejder fra *Soros Foundation* i Budapest været kraftigt involveret i rådgivning og støtte til instituttet i udarbejdelsen af den nye strategi og en dertil knyttet omstrukturering af instituttet. Dette arbejde afsluttedes i februar 2002.

I 2002 håber vi at bidrage til at instituttet kommer til at stå godt rustet til at fortsætte uden Danida-støtte, med en velkonsolideret forskningsenhed, veluddannede lærere og forhåbentlig en veltrimmet organisation. ■

Jørgen Ringgaard

Jørgen Ringgaard er journalist og leder af International Afdeling ved *Danmarks Journalisthøjskole*. Han er tillige leder af det mongolske medieprojekt, der finansieres af Danida med Dansk Mongolsk Selskab som ansvarlig NGO.

Dokumentarfilm om den fri presse i Mongoliet

En dokumentarfilm med titlen, *Den gule presse: ven og fjende* af den unge mongolske filminstruktør, Rentsen Batsaikhan, belyser vilkårene for den fri presse i Mongoliet. Konklusionen er, at den er langt mere manipuleret og indholdsløs, end den er fri.

Batsaikhans dokumentarfilm fik premiere ved dokumentarfilm-festivalen *Interdoc-2001* den 4. september 2001. Filmen, der er sponsoreret af *Mongolian Foundation for Open Society* (Soros), var festivalens åbningsfilm. Den tiltrak sig enorm opmærksomhed.

Batsaikhans film er en ligefrem og åben beskrivelse af den mentalitet, der præger den gule (tabloid) presse, som siden 1990 har oversvømmet markedet. Filmen koncentrerer sig om spørgsmålet: Er Mongoliets »fri« presse fri? Batsaikhan interviewer redaktører ved tabloidpressen, freelance-journalister, uafhængige medieanalytikere, distributører, medieberømted, udgivere og politikere. Han bringer sit publikum en dybtgående indsigt i mediernes etik, den måde forretningen kører på, pressedækningen og dens indhold, læser-skaren, udbredelsen og pressens udvikling.

Filmen begynder med en scene, hvor en af Mongoliets første reportere ved den private presse, Otgon-davaa, flyver med en fuglelignende drage foran regeringsbygningen på Sukhbaatar-pladsen. Han holder stadig dragen i en snor.

Gennem hele filmen manipuleres der med den metaforiske fugl, og til sidst falder den til jorden – den bliver aldrig sat fri, den bliver aldrig i stand til at flyve. Hvad er den fri

presses funktion i et demokrati? Fungerer den mongolske presse i dag som samfundets vagthund?

»Mennesket køber først sin mad, og hvad det ellers har brug for. Derefter køber det måske en avis, hvis der ellers er penge tilovers«, ler Oyungerel, en gadesælger i Ulaanbaatar, der sælger tabloidaviser.

En flok unge avislæsere stiller spørgsmålstejn ved det formålstjenlige i at købe aviser: »De er allesammen fulde af løgn«, siger én med afsky i stemmen. »Men det er god underholdning«, siger en anden.

Munkhbayasgalan, tidligere reporter ved *Seruuleg*, nu udgiver af tabloidavisen *Erguuleg*, er ikke enig i, at aviserne er fulde af løgn. Hun siger, at aviserne aldrig trykker noget ud af den blå luft, og at der altid er en baggrund for artiklerne.

Uheldigvis praktiseres reglerne om præcis information og grundig *research* endnu ikke. Om det der skrives i artiklerne rent faktisk svarer til de virkelige begivenheder er et åbent spørgsmål. Udgivernes svar er, at sensationer sælger og giver penge i kassen – læserne ønsker at læse disse historier, hævder de.

Bayarmunkh, udgiveren af den mest udbredte tabloidavis i Mongoliet, *Seruuleg*, giver sit syn på pressen. Ifølge ham er der faktisk mange mennesker, der starter nye »seriøse« aviser op og forsøger at undgå kriminalitet, sex og sladder. »Men de holder hurtigt op igen«, siger Bayarmunkh.

Nogle af de interviewede mener, at det er avisernes pligt at uddanne deres læsere og tilbyde dem kvalitetsjournalistik. Den anerkendte forfatter, Urianhai, siger, at dagens aviser ikke tilfredsstiller hans behov for information.

Mange af de interviewede er enige i, at der er mange vigtige, brændende emner af betydning for samfundet, der burde tages under behandling i pressen; men journali-

Statuen af Josef Stalin på sin sokkel foran statsbiblioteket i Ulaanbaatar, fotograferet juli 1988. Selv om man fra rejser i Østeuropa var fortrolig med bybilleder præget af Marx/Lenin-plakater og bannere med paroler fra de kommunistiske partikongresser, så var det alligevel overraskende for fotografen bag dette billede at se en statue af Stalin på dette sene tidspunkt i historien. Foto: Jan Koed

Stalin på dansegulvet

Mongoliin Medee (Nyheder fra Mongoliet) bragte fornyligt en lidt pudsigt artikel, der berettede om en statues omskiftelige skæbne. Alle der besøger baren *Ismuss* i Bayan Zurkh distriktet vil kunne opleve synet af en kæmpestor statue af »Onkel Josef« Stalin, generalsekretær for det tidligere Sovjetunionen. For 10 år siden ville et sådant monument ikke have vakt særlig opsigt blandt udlændinge i Ulaanbaatar.

I henhold til det 34. dekret udstedt af Den mongolske Republiks øverste forsamling den 20. december 1949 blev statens centralbibliotek opkaldt efter Stalin i anledning af hans 70 års fødselsdag. Derfor blev der beordret opstillet en skulptur af diktatoren foran bygningen. Monumentet blev udført af billedhuggeren N. B. Tomsik i 1951. Det ragede 4 meter op, og brystvidden var 1,4 m.

Som en følge af den demokratiske revolution i 1990 skiftede synet på den russiske despot, som for mange var blevet et symbol på den totalitære undertrykkelse. Statuen blev taget ned den 22. februar 1990, pakket i en kasse og efterladt i bibliotekets gård.

Stalin lå således »begravet« i gården i de følgende 9 år, indtil reningen kom fra en uventet kant. Statuen blev opkøbt af firmaet *Modun* og flyttet fra sit eksil i marts 1999. Og nu 2 år senere har monumentet fundet sit endelige hvilested i en natklub. Ifølge barens ejer, forfatteren D. Batbayar, er monumentet blevet rejst udelukkende af »kunstneriske« grunde og som en kuriositet. Nu repræsenterer det ingen form for politisk ideologi. ■

The Mongol Messenger
48(542):2 – 28.11.01

sterne undersøger ikke sagerne til bunds. De involverer sig helst ikke i undersøgende og opsøgende journalistik – de foretrækker at være tilbageholdende med at afsløre den politiske korrupsion og de magtfulde og rige forretningsfolks illegale metoder.

Medieanalytikeren Tserenjav noterer sig, at den almindelige borgers synspunkter og problemer kun har en beskednen mulighed for at komme til orde i aviserne, som foretrækker at jage den celebre sladder.

Filmen sætter mange spørgsmål på dagsordenen, der bør diskuteres i

samfundet, som fx, hvordan kan vi opbygge et ægte demokrati, når dagens tomhjernede journalistik er så langt fra at være den fjerde statsmagt, som er garanten for et sundt, civilts samfund? ■

Nomin Lhkagvasuren

The Mongol Messenger
38(532):8 – 19.09.2001

N. Lhkagvasuren er freelance-journalist. Hun er mongolsk korrespondent for web-magasinet *Transitions Online*. Man kan læse hendes artikler på www.tol.cz

DMS nyt

I sidste nummer af GER bragte vi en præsentation af vores sekretær, Lone Ross. Vi har i bestyrelsen besluttet at fortsætte med disse små selvbiografiske præsentationer af bestyrelsesmedlemmerne. På billedet ses formanden sammen med sin hustru Dölma.

Generalforsamling

Lørdag den 16. marts afholdt Dansk Mongolsk Selskab sin årlige generalforsamling. Som nyt medlem af bestyrelsen valgtes Lone Ross, som desuden har påtaget sig hvervet som sekretær. Hendes adresse kan ses på side 2 i bladet. Som ny revisor valgtes Anders Jungersen.

Efter generalforsamlingen skulle sangerinden Søs Fenger have fortalt om sin medvirken i nogle TV-udsendelser fra Mongoliet. Desværre måtte hun melde afbud i sidste øjeblik. Ved en hurtig indsats blev situationen nogenlunde reddet.

Forårsfesten samme aften forløb som altid i en hyggelig, selskabelig atmosfære.

God sommer

Redaktionen vil gerne ønske læserne en rigtig god sommer med masser af solskin. Første møde i efteråret bliver lørdag den 28. sept. -red

Vores formand

Han voksede op i en lille østjysk købstad langt borte fra hovedvejen. Ville have været verdensberømt danser i stil med Fred Astair eller brobygningsingeniør. Formåede dog på trods af manglende evner at blive ansat som museumsinspektør ved Etnografisk Samling på Nationalmuseet i 1971 på grundlag af en uddannelse som etnograf (mag.scient 1971 og ph.d. 1995). Der fik han blandt andet ansvaret for de mongolske samlinger, hvor han stod for den store Mongol-udstilling (1992-96), som blev set af en halv million besøgende. Han besøgte Indre Mongoli i 1980 og Ydre Mongoli i 1980, 1991, 1996, 1996, 1997 og 1998. Han var medstifter af Dansk Mongolsk Selskab i 1990 og blev den første formand. Han var også ansvarshavende redaktør af medlemsbladet *Ger*, hvori han skrev artikler nu og da. Men det er ikke disse ting, han er kendt for. Det er derimod (og her nævnes i flæng):

Statist i 1½ minut i en Morten Koch-film (Der brænder en ild). En af de få, der er blevet kørt over af en grønlandsk hundeslæde. Opvasker (penteribiträdere) i 10 timer daglig på en luksusliner, der sejlede på kryds i Europa og Atlanten. Juleassistance i Brugsen. Målerassistent ved en svensk gletcher i Lapland. Underviser gennem 25 semestre for amerikanske studenter. Medarbejder på en vikingeutgravning, hvor ligene forsvandt, fordi han penslede dem bort. En overgang kendt som »Manden med gummiben« og optrådte ufrivilligt på Dansetten i Tivoli med en rød paraply. Dommer hos Otto Leisners »Kvit eller dobbelt«, hvor BT næste dag havde en forside med kæmpebogstaver, der skrev: Blodbad. Flyttede udlejningsbiler rundt i Europa. Skrev science fiction, som ingen vil udgive. Forsøgte at blive videnskabelig anerkendt, men blev bedømt til »et katalog over en samling uvidenskabelige anekdoter«. Fik Knud Rasmussens busteholder over sig og optrådte 8 uger i gips og krykker. Bor i et forhenværende offentligt toilet. Forsøgte at blive leder aft Thule Centeret i Hundested, men det blev opdaget og projektet lagt på is. Han blev i visse kredse kendt som: Menne-skemåler, øllebrødskegproducent, uromager, »Longsleeper«, rengøringsassistentkontaktperson, vicebedriftværnschef, skægfremskifter, råhavregrynsudgiver.

Han skrev et par hundrede artikler og bøger, hvoraf hovedværkerne er: »Uffe og de 5 Lyseblå Oskonger«, »De grønne Isbjørne«, »Jeg er også gået over til Camel!«, »En hestlig oplevelse i Kazakh-græslandet«, »Batman, flagermus og lykke«, »Vejledning i hvordan man ikke kører hundeslæde« samt krimiserien i utallige dele: »Opsyn med Fremtidens Udbygning«.

Særlige kendetegn er, at han ofte ses i dell til møder i Dansk Mongolsk Selskab, ellers kun klædt i blå. Kan være vanskelig at forstå, da han stadig har problemer med det danske sprog. Hans motto var: Respekt, tålmodighed og fantasi!

Rolf Gilberg (60 år)